



EU:N KÄSIKIRJA

TERRORISMIN UHREJA KOSKEVA

TERRORISMIN UHREJA
AVUSTAVA EU:N
ASiantuntijakeskus

Tammikuu 2021

Terrorismin uhreja avustavan EU:n asiantuntijakeskuksen (EUCVT) perustamisesta ja toiminnasta vastaa Euroopan komissio. Keskukseen tehtäviä hoitaa Victim Support Europen johtama yhteenliittymä, johon kuuluvat ARQ National Psychotrauma Centre, Association française des Victimes du Terrorisme ja Fondation Lenval.

VASTUUVAPAUSLAUSEKE

Tämä asiakirja on laadittu Euroopan komissiolle, mutta se kuvastaa vain tekijöidensä mielipiteitä, eikä komissio ole vastuussa siitä, mihin siinä olevia tietoja mahdollisesti käytetään.



TERRORISMIN UHREJA KOSKEVA EU:N KÄSIKIRJA

JOHDANTO

TERRORI-ISKUT

1. TERRORISMIN UHRIEN OIKEUDET

- 1.1 Terrorismin uhri – määritelmä ja vaikutukset
- 1.2 Uhrin oikeus saada tietoja
- 1.3 Uhrin oikeus käyttää tukipalveluja
- 1.4 Uhrin oikeus oikeussuojakeinoihin – prosessuaaliset oikeudet
- 1.5 Uhrin oikeus suojeluun
- 1.6 Uhrin oikeus suojeluun: toissijainen uhriksi joutuminen
- 1.7 Uhrin oikeus suojeluun: yksityisyyden suoja
- 1.8 Uhrin oikeus saada korvausta

2. UHRIEN ERITYISRYHMIEN HUOMIOON OTTAMINEN

- 2.1 Rajatylittävien tapausten uhrit
- 2.2 Lapset

3. TUEN JÄRJESTÄMINEN

- 3.1 Terrori-iskujen uhrien tukitoimien valmistelu ja järjestäminen
- 3.2 Uhrien tunnistaminen ja tiedot uhreista
- 3.3 Terrorismin uhrien tukeminen

4. TERRORISMIN UHREJA AVUSTAVA EU:N ASIANTUNTIJAKESKUS

JOHDANTO

Viime vuosina Euroopan unionin ja muun maailman yllä on häilynyt terrorismin uhka. Lähes säännöllisin väliajoin tapahtuvat itsemurhapommitukset ja muut terrori-iskut ovat järkyttäneet yhteiskuntaa, varsinkin kun EU:n kansalaisia joutuu monesti tällaisten tapahtumien keskelle oman kotimaansa ja jopa EU:n rajojen ulkopuolella. Iskujen uhrien toipumiseen voi vaikuttaa se, miten viranomaiset, järjestöt ja yksilöt reagoivat hyökkäykseen ja miten uhreja tuetaan jälkikäteen.

Uhridirektiivi (2012/29/EU) muodostaa yhdessä terrorismintorjuntadirektiivin ((EU) 2017/574, V luku) ja korvausdirektiivin (2004/80/EY) kanssa terrorismin uhrien oikeuksia koskevan yleisen sääntelykehiksen. Terrorismintorjuntadirektiivissä mennään uhridirektiivin säännöksiä pidemmälle tukipalvelujen perustamisessa terrorismin uhrien erityistarpeita varten. Nämä säädökset sitovat EU:n jäsenvaltioita, ja näillä on velvollisuus saattaa ne osaksi kansallista lainsäädäntöään ja varmistaa, että niitä sovelletaan käytännössä. Tätä varten kunkin jäsenvaltion on arvioitava, miten säännökset voidaan panna täytäntöön siten, että toimenpiteet soveltuvat kunkin maan erityistilanteeseen tai kansallisiin olosuhteisiin.

Käsikirjan tarkoituksena on tukea voimassa olevan EU:n lainsäädännön käytännön täytäntöönpanoa aiemmista terrori-iskuista saatujen kokemusten pohjalta.

Kohderyhmä ja sisältö

Tämän käsikirjan kohderyhmänä ovat poliittiset päättäjät ja julkisen sektorin tukipalvelujen johtajat, kansalaisjärjestöt, pelastusorganisaatiot sekä toisen vaiheen tukipalvelujen tarjoajat kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla.

Käsikirjan rakenne

Käsikirjan luvussa 1 käsitellään terrorismin uhrien oikeuksia. Luvussa esitetään johdanto EU:n säännöissä vahvistettuihin uhrien oikeuksiin ja määritellään näihin oikeuksiin liittyvät uhrien tarpeet. Lopuksi annetaan lisätietoa ja esitetään hyviä käytäntöjä muun muassa siitä, miten tietyt oikeudet voidaan panna menestyksekkäästi täytäntöön ja miten niitä voidaan soveltaa terrorismin uhrien erityistarpeet huomioon ottaen.

Käsikirjan luvussa 2 käsitellään kahta erityisryhmää: rajatylittävien tapausten uhreja sekä lapsia.

Luvussa 3 keskitytään käytännön näkökohtiin, jotka liittyvät tuen järjestämiseen uhreille terrori-iskun jälkeen.

Lopuksi luvussa 4 kuvataan terrorismin uhreja avustavan EU:n asiantuntijakeskuksen toimintaa ja annetaan sen yhteystiedot.

Käsikirjan erillisessä liitteessä käsitellään terrori-iskujen vaikutuksia, psykososiaalista ja psykologista tukea sekä uhrien tunnustamista ja muistamista. Vaikka nämä aiheet eivät suoranaisesti liity edellä mainittujen kolmen direktiivin mukaisiin terrorismin uhrien oikeuksiin, viimeaikaiset iskut ovat osoittaneet, että hyökkäyksen jälkeen (tai mieluiten jo varautumisen yhteydessä) käsiteltävät kysymykset ovat entistä laaja-alaisempia.

Lisätietoa:



- **Uhrien oikeudet:**
 - Uhridirektiivi
 - Terrorismintorjuntadirektiivi
 - Korvausdirektiivi
- **Uhrien tarpeet:**
 - Ivanković, A., Altan, L., Verelst, A. (2017) How can the EU and Member States better help victims of terrorism?
- **Psykososiaalinen tuki:**
 - Vicente Colomina, Aída de (2019) Victims of Terrorism Quality Assistance Guide
- **Oikeudellinen tuki:**
 - Victim Support Europe, APAV (2019) VOCIARE Synthesis Report
- **Terrorismin uhreja edustavat järjestöt:**
 - RAN (2017) The power of victims of terrorism: how to give support
- **Uhrien tunnustaminen ja hyödyllisiä kaavioita:**
 - MEP Maité Pagazaurtundúa (2019) le livre blanc et noir du terrorisme en Europe

TERRORI-ISKUT

Terrorismi kehittyy jatkuvasti, kun rikoksenteelijät, keinot ja kohteet muuttuvat. Iskun ominaispiirteet vaikuttavat kriisitoimien laajuuteen ja siihen, millaisia vaikutuksia iskulla on sen uhriin sekä paikallisiin, alueellisiin, kansallisiin ja kansainvälisiin yhteisöihin.

Keskeiset ominaispiirteet

Tärkeimpiä keskeisiä ominaispiirteitä ovat

- iskun laajuus (yksittäinen uhri vai suuri määrä uhreja)
- tapahtumapaikka (avoin vai suljettu ympäristö, yksi vai useampi kohde)
- ajoitus (tuntien sisällä vai peräkkäisinä päivinä, päiväsaikaan, yöllä vai ruuhka-aikana)
- käytetyt aseet
- kohderyhmät
- terroristien järjestäytymisaste.

Iskun ominaispiirteistä riippumatta kaikenlaisiin hyökkäyksiin on varauduttava perusteellisesti sen varmistamiseksi, että mahdollista kriisiä voidaan hallita uhrien oikeuksia koskevien EU:n sääntöjen mukaisesti.

Iskun laajuus

Iskun laajuus (kuolleiden ja loukkaantuneiden määrä) vaihtelee tapauksen mukaan. Esimerkiksi Hallsessa vuonna 2019 tehdyssä iskussa kaksi ihmistä kuoli ja kaksi loukkaantui vakavasti. Barcelonassa vuonna 2017 kuoli 15 ihmistä ja loukkaantuneita oli 131. Pariisissa vuonna 2015 kuolleita oli 130 ja loukkaantuneita 368. Mitä enemmän uhreja on, sitä enemmän resursseja tarvitaan sekä kriisivaiheessa (esim. vuodepaikkoja sairaaloissa) että pidemmällä aikavälillä (esim. rikosoikeudelliset menettelyt, mielenterveyspalvelut, tiedottaminen ja tukipalvelut). Mitä suurempi isku on, sitä suurempaa on myös median kiinnostus uhreja

ja heidän perheitään ja yhteisöjään kohtaan.

Tapahtumapaikka

Viime vuosina iskut ovat yleensä keskittyneet yhteen rajalliseen paikkaan. Pariisin iskujen aikana marraskuussa 2015 tehtiin kuitenkin kuusi erillistä iskua eri paikoissa lyhyessä ajassa. Useat iskut sekä suljetuissa tiloissa että julkisilla paikoilla ja uhrien suuri määrä loivat kaoottisen ympäristön: uhrien tunnistaminen ja yksittäisten tapahtumapaikkojen turvaaminen edellyttivät toimintaan osallistuneiden yksiköiden monitahoista hallinnointia.

Ajoitus

Useiden, toisiinsa liittyvien terrori-iskujen tapauksissa peräkkäiset hyökkäykset on yleensä toteutettu tuntien sisällä ensimmäisestä iskusta. Barcelonassa 17. elokuuta 2017 tapahtuneita iskuja seurasi kuitenkin hyökkäys, joka tehtiin vasta seuraavana päivänä noin sata kilometriä Barcelonan eteläpuolella sijaitsevassa Cambrilsissa. Aasiassa ja Lähi-idässä jatkoiskuja on kohdistettu pelastustyöntekijöihin ja avustajiin.

Aseet

Pommit eivät ole ainoa terroristien käyttämä ase: väkijoukkoihin ajetaan kuorma-autoilla, lentokoneita ammutaan alas ohjuksilla ja iskuja toteutetaan räjähdeliiveillä, veitsillä, ampuma-aseilla sekä kemiallisilla, biologisilla, radiologisilla ja ydinaseilla. Eri aseet vaikuttavat uhriin eri tavoin ja edellyttävät erilaista

reagointia: esimerkiksi Nizzassa kuorma-autolla tehdyn iskun takia tarvittiin uusi lähestymistapa korvauksiin oikeutettujen uhrien määrittelemiseksi, ja Ranskan hallitus päätti rajata iskualueen, jonka perusteella uhrin määrätettiin.

Kohderyhmät ja järjestäytyminen

Terrori-iskujen taustalla on erilaisia ideologioita, kuten antisemitismi (Halle, Saksa, 2019), jihadismi (Lontoo, Iso-Britannia, 2019) tai äärioikeistolaisuus (Hanau, Saksa, 2020). Europolin vuotuisen terrorismitilannetta ja suuntauksia koskevan selvityksen (TE-SAT-selvitys) mukaan iskuja tekevät muun muassa jihadistit, etnonationalistit ja separatistit, vasemmistoradikaalit ja anarkistit, oikeistoradikaalit ja yhden aatteen terroristiryhmät, uudentyypiset epäviralliset ryhmittymät sekä ”yksinäiset sudet”.

Kyberterrorismi

Myös internetiä voidaan käyttää terroristisiin tarkoituksiin: sen välityksellä voidaan uhata yksittäisiä ihmisiä, organisaatioita tai valtioita ruumiinvammoja tai ihmishenkien menetyksiä aiheuttavalla väkivallalla tai laajamittaisia tietoverkkohäiriöitä aiheuttavilla hyökkäyksillä. Näitä terrorismin muotoja ei käsitellä erikseen tässä käsikirjassa. Tällaisiin iskuihin varautumiseen ja niiden uhrien tukemiseen liittyvät toimet ovat kuitenkin samankaltaisia kuin perinteisten, verkon ulkopuolella tapahtuvien terrori-iskujen tapauksessa.

Lisätietoa:

- Europol (2020), TE-SAT-selvitys
- Institute for Economics and Peace (2019) Global terrorism index



UHRIEN TARPEET

Kuten terrorismintorjuntadirektiivin johdanto-osan¹ 27 kappaleessa todetaan, jäsenvaltioiden olisi hyväksyttävä suojele-, tuki- ja avustustoimenpiteitä, joilla vastataan terrorismin uhrien erityistarpeisiin uhridirektiivin mukaisesti ja terrorismintorjuntadirektiivissä määritellyllä tavalla.

Uhridirektiivin johdanto-osan 16 kappaleessa viitataan erityisesti sellaisten terrorismin uhrien tarpeisiin, joille on aiheutunut fyysistä tai psyykkistä haittaa iskuista, joiden tarkoituksena on ollut yhteiskunnan vahingoittaminen. Tällaisten rikosten luonteesta johtuen niiden uhrin saattavat tarvita erityistä huomiota, tukea ja suojele- ja avustustoimenpiteitä. Jäsenvaltioiden olisi kiinnitettävä huomiota terrorismin uhrien tarpeisiin ja pyrittävä suojelemaan heidän ihmisarvoaan ja turvallisuuttaan.



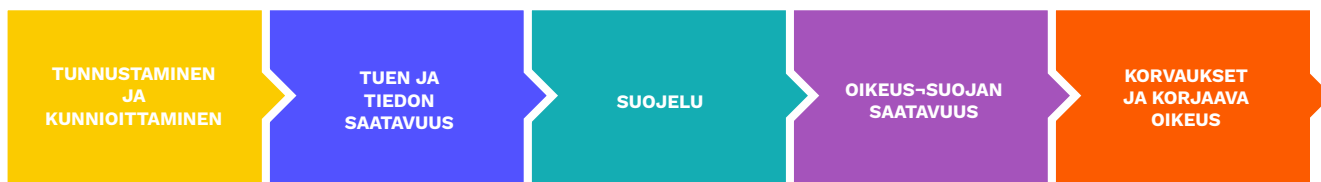
Tarpeiden tasot

Terrorismin uhrien tarpeiden ymmärtämiseksi on tärkeää käsittää, että tarpeita on eritasoisia. Ensimmäinen taso käsittää kaikenlaisten rikosten uhrien tarpeet. Toinen taso koostuu terrorismin luonteesta johtuvista erityistarpeista. Kolmannen tason tarpeet riippuvat yksittäisen uhrin henkilökohtaisista ja ympäristötekijöistä..

Uhrien tarpeiden tukeminen heti terrorismin jälkeen on ratkaisevan tärkeää: eloonjääneiden on saatava tuntee olevansa turvassa, ja heille on annettava kiireellistä lääketieteellistä ja psykologista apua sekä syötävää ja juotavaa.

¹ EU-säädösten johdanto-osan kappaleissa esitetään taustatietoja ja perusteluja tiettyjen artiklojen sisällyttämiseksi säädökseen.

Kaikenlaisten rikosten uhrien kiireettömät tarpeet on jaettu viiteen pääluokkaan:



TERRORISMIN UHRIEN TARPEET

Kun terrorismin uhreille on annettu kiireellistä hoitoa, voidaan arvioida heidän erityistarpeitaan, jotka liittyvät edellä mainittuihin viiteen luokkaan. Nämä tarpeet voivat poiketa muiden tahallisten rikosten uhrien tarpeista tai olla niitä voimakkaampia:

1. Tunnustaminen ja kunnioittaminen: terrorismin uhrin asema.
2. Tuen saatavuus: esimerkiksi lääketieteellinen hoito, traumapsykoterapia, tiedon saatavuus, käytännön apu, oikeusapu, viestintään (ja viestintäkanaviin) liittyvä tuki ja vertaistuki.
3. Suojelu: fyysinen suojelu ja suojelu toissijaisen uhriksi joutumisen (secondary victimisation) riskiä vastaan.
4. Oikeussuojan saatavuus: turvallinen osallis-

tuminen rikosoikeudelliseen prosessiin.

5. Korvaukset ja korjaava oikeus: rahalliset korvaukset ja tuki terrori-iskun taloudellisista vaikutuksista selviämiseen. Korjaava oikeus käsittää yleiset toipumiseen ja korjaavaan oikeuteen liittyvät prosessit.

Yksilölliset tarpeet

Yksittäisten uhrien tarpeet riippuvat seuraavista seikoista: uhrin henkilökohtaiset ominaisuudet (esim. aiempi uhriksi joutuminen tai aiemmat traumaattiset elämäntapahtumat), (mielen)terveyden tila, sosiaalinen verkosto, sosioekonominen tilanne, mahdollinen rajatylittävä tapaus ja päivittäiset stressitekijät. Tarpeet muuttuvat ajan mittaan, joten terrorismin uhrien tarpeisiin vastaaminen edellyttää yksilöllistä, uhrikeskeistä lähestymistapaa.

Lisätietoa:

- Dolci, L. (2018) A Victimless Crime? A Narrative on Victims of Terrorism to build a case for support
- INVICTM (2018) Symposium Report: Supporting Victims of Terrorism
- RAN (2018) Enhancing the resilience of victims after terrorist attacks



1. TERRORISMIN UHRIEN OIKEUDET

1.1 TERRORISMIN UHRI – MÄÄRITELMÄ JA VAIKUTUKSET

Direktiivissä 2012/29/EU vahvistetaan rikoksen uhrien oikeuksia, tukea ja suojelua koskevat vähimmäisvaatimukset. Direktiiviä kutsutaan yleisesti uhridirektiiviksi. Siinä kuvataan uhrien ja heidän perheenjäsentensä oikeudet saada tietoja, tukea ja suojelua sekä rikosoikeudellisia menettelyjä koskevat prosessuaaliset oikeudet. Uhridirektiivi koskee kaikkia rikosten uhreja, mutta siinä kiinnitetään erityistä huomiota kaikkein haavoittuvimmassa asemassa oleviin uhreihin, kuten terrorismin uhreihin. Uhridirektiiviä täydentää terrorismin torjumisesta annettu direktiivi (EU) 2017/541, jota kutsutaan terrorismintorjuntadirektiiviksi.

EU:N LAINSÄÄDÄNNÖN MUKAISET MÄÄRITELMÄT

Terrorismin uhri

Terrorismintorjuntadirektiivin johdanto-osan 27 kappaleessa esitetään terrorismin uhrin määritelmä, joka vastaa uhridirektiivin mukaista uhrin määritelmää.

'Terrorismin uhri' on uhridirektiivin 2 artiklassa määritelty:

- luonnollinen henkilö, jolle on aiheutunut terrorismirikoksesta välitön vahinko, kuten fyysinen, henkinen tai emotionaalinen haitta taikka taloudellinen menetys, tai
- sellaisen henkilön, jonka kuolema on välitön seuraus terrorismirikoksesta, perheenjäsen, jolle on aiheutunut vahinkoa kyseisen henkilön kuolemasta.

Kyseisessä 2 artiklassa määritellyillä eloonjääneiden terrorismin uhrien perheenjäsenillä on oikeus käyttää uhrien tukipalveluja ja suojelutoimenpiteitä uhridirektiivin mukaisesti.

Huom. Terrori-iskuista eloonjääneet tai henkilöt, joihin terrori-iskut ovat muutoin vaikuttaneet, eivät aina pidä ilmauksesta 'uhri', sillä mahdollisista vakavista traumaista huolimatta he eivät välttämättä identifioitu uhreiksi vaan saattavat pikemminkin nähdä itsensä 'selviytyjinä', joita he tosiasiallisesti ovatkin. Käytännön syistä tässä käsikirjassa kuitenkin käytetään kaikista terrori-iskujen kohteiksi joutuneista henkilöistä termiä 'uhri'.

Terrorismirikos

Terrorismintorjuntadirektiivin 3 artiklan 2 kohdassa terrorismirikokset määritellään

tahalliseksi teoksi, jotka luonteensa tai asiayhteytensä vuoksi voivat aiheuttaa vakavaa haittaa jollekin maalle tai kansainväliselle järjestölle, silloin kun niiden tarkoituksena on a) pelotella vakavasti väestöä, b) pakottaa aiheettomasti viranomaiset tai kansainvälinen järjestö johonkin tekoon tai pidättäytymään jostakin teosta tai c) horjuttaa vakavasti jonkin maan tai kansainvälisen järjestön poliittisia, perustuslaillisia, taloudellisia tai yhteiskunnallisia perusrakenteita tai tuhota ne.

Tällaisia tahallisia tekoja ovat (3 artiklan 1 kohta)

- ihmishenkeen kohdistuvat hyökkäykset, jotka voivat aiheuttaa kuoleman, tai henkilön ruumiillista koskemattomuutta loukkaavat hyökkäykset
- ihmisryöstö tai panttivangin ottaminen
- teot, jotka aiheuttavat hallinnollisille tai julkisille laitoksille, liikennejärjestelmille, infrastruktuureille, julkisille paikoille tai yksityiselle omaisuudelle suuria tuhoja, jotka voivat saattaa vaaraan ihmishenkiä tai aiheuttaa huomattavia taloudellisia menetyksiä
- ilma-alusten, alusten tai muiden joukkoliikenne- tai tavarankuljetusvälineiden haltuunotto
- räjähteiden tai aseiden, myös kemiallisten, biologisten tai radiologisten aseiden tai ydinaseiden, valmistus, hallussapito, hankinta, kuljetus, toimitus tai käyttö
- vaarallisten aineiden vapauttaminen taikka tulipalojen, tulvien tai räjähdysten aiheuttaminen siten, että ihmishenkiä saatetaan vaaraan

- veden tai sähkövoiman jakelun tai muun perusluonnonvaran toimittamisen häirintä tai keskeytys siten, että ihmishenkiä saatetaan vaaraan
- laitton järjestelmän häirintä, joka vaikuttaa merkittävään määrään tietojärjestelmiä tai aiheuttaa vakavaa vahinkoa; elintärkeään infrastruktuuriin kuuluvaan tietojärjestelmään kohdistuva laitton järjestelmän häirintä tai datan vahingoittaminen (tietojärjestelmiin kohdistuvista hyökkäyksistä annettu direktiivi 2013/40/EU).

tai jonkin edellä luetellun teon tekemisellä uhkaaminen.

TERRORI-ISKUJEN VAIKUTUKSET UHREIHIN

Kaikki väkivaltarikosten uhrin kohtaavat fyysisiä, psyykkisiä ja taloudellisia seurauksia. Terrori-iskujen uhrien kokemat väkivaltaisudet poikkeavat kuitenkin muiden uhrien kokemuksista.

Fyysiset seuraukset

Terrori-iskujen tavoitteena on aiheuttaa monia uhreja, kuten terroristien suosimat aseet (ampuma-aseet, räjähteet) osoittavat. Siksi terrori-iskuissa kuolonuhrien määrä on suhteellisen suuri ja loukkaantuneiden vammat ovat yleensä vakavia.

Vaikutukset mielenterveyteen

Terrori-iskun jälkeen uhrin saattavat kokevat pelkoa ja ahdistusta tavalla, joka ei välttämättä aiheuta psykologisia ongelmia mutta jolla voi olla käyttäytymiseen ja ihmissuhteisiin liittyviä tai taloudellisia seurauksia. Terrori-iskun uhreilla diagnosoidaan usein traumaperäinen stressihäiriö. Uhrit voivat kokea elävänsä tapahtumaa uudelleen, heillä voi olla toistuvia, ei-toivottuja pakkoajatuksia, he voivat kokea taistelevan tai pakenevan reaktioita tai tunne-elämän lamaantumista tai he saattavat vältellä ärsykejä, jotka herättävät muistikuvia traumaattisesta kokemuksesta.

Taloudelliset vaikutukset

Terrorismin uhreille voi aiheutua vakavia vammoja, ja heillä saattaa suuremmalla todennäköisyydellä esiintyä myös psyykkisiä häiriöitä. Tämä tarkoittaa, että uhriksi joutumisesta aiheutuvat kustannukset (uhreille, heidän omaisuudelleen, vakuutusyhtiöille ja/ tai valtiolle) ovat suuremmat kuin yleensä.

Tulevat tapahtumat

Terrori-iskun uhriksi uudelleen joutumisen riski on suhteellisen pieni, mutta uhrit voivat kokea riskin olevan todellista suurempi. Uhrit saattavat siksi kokea turvattomuuden tunnetta, erityisesti jos he kärsivät traumaperäisestä stressihäiriöstä (PTSD). Koettu riski ja PTSD voivat osaltaan vaikeuttaa terrorismin aiheuttamia psyykkisiä ongelmia.

Riskiryhmät

Aiempi fyysinen tai psyykkinen trauma, mielenterveysongelmat, sosiaalisen tuen puute ja heikko sosioekonominen asema voivat voimistaa iskun psyykkisiä vaikutuksia. Lapsiin ja vähemmistöryhmiin liittyy suurempi psyykkisten ongelmien kehittymisen riski. Lapset ovat erityisen alttiita ongelmille, jos he ovat liian nuoria kertomaan oireistaan tai jos vanhempien kyky tukea heitä on heikentynyt. Vähemmistöryhmiin kuuluviin kohdistuu suurempi riski, jos heidän terveysosaamisensa on heikkoa tai jos he ovat kokeneet vastaavanlaisia traumoja aiemmin.

Menetykset ja suru

Terrori-iskussa menehtyneen läheisen äkillinen, väkivaltainen kuolema voi aiheuttaa perheenjäsenissä monitahoisia psykologisia reaktioita, joita terrori-iskun erityispiirteet voivat pahentaa entisestään (esim. jos läheisten on tunnistettava vakavasti vahingoittunut ruumis).

Lisätietoa:



- Letschert, R.M., Staiger, I., Pemberton, A. (2010) Assisting victims of terrorism: towards a European standard of justice
- Damiani, C., Victime et traumatisme, teoksessa Tigrane Tovmassian, L., & Bentata, H. (2013), Le traumatisme dans tous ses éclats, s. 61–70

1.2 UHRIN OIKEUS SAADA TIETOJA

KUVATUT OIKEUDET

Uhridirektiivin 4 artiklan mukaan uhrilla on oikeus saada tietoja siitä alkaen, kun hän on ensimmäistä kertaa yhteydessä toimivaltaiseen viranomaiseen. Tällä tarkoitetaan seuraavia tietoja: saatavilla oleva tuki, suojelu, mukaan lukien suojelutoimenpiteet, oikeudellinen neuvonta, oikeusapu ja kaikenlainen muu neuvonta, korvaukset, oikeus tulkkaukseen ja käännöksiin sekä yhteystiedot uhrin asiaa koskevia yhteydenottoja varten.

Samana direktiivin 3 artiklassa vahvistetaan uhrien oikeus ymmärtää ja tulla ymmärretyiksi. Jäsenvaltioiden on huolehdittava siitä, että yhteydenpito uhriin tapahtuu selkeällä ja helposti ymmärrettävällä kielellä suullisesti, kirjallisesti tai muulla sopivalla tavalla. Tällaisessa yhteydenpidossa on otettava huomioon uhrin henkilökohtaiset ominaisuudet, kuten vammat tai erityiset kielelliset tarpeet.

Terrorismintorjuntadirektiivin 24 artiklan 3 kohdan b alakohdassa mainitaan, että uhreille tarjottavaan tukeen olisi sisällyttävä neuvontaa ja tietojen antamista asiaan liittyvistä oikeudellisista, käytännöllisistä tai taloudellisista asioista. Tähän sisältyy sellaisten terrorismin uhrien tiedonsaantioikeuden käyttämisen helpottaminen, jotka asuvat muussa jäsenvaltiossa kuin siinä, jossa terrorismirikos tehtiin (26 artikla).

Jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että terrorismin uhrien erityistarpeisiin vastataan kattavasti (terrorismintorjuntadirektiivin johdanto-osan 29 kappale). Jäsenvaltiot voivat perustaa yhteisen (ajan tasalla

pidettävän) verkkosivuston, joka sisältää kaikki merkitykselliset tiedot, sekä uhreja ja heidän perheenjäseniään varten hätätilanteen tukikeskuksen, joka antaa psykologista ensiapua ja emotionaalista tukea.

Uhridirektiivin 6 artiklassa vahvistetaan uhrien oikeus saada seuraavat tiedot:

- päätös olla aloittamatta rikostutkintaa tai lopettaa se taikka jättää syyte nostamatta rikoksenteikijää vastaan (6 artiklan 1 kohdan a alakohta)
- oikeudenkäynnissä annettu lopullinen tuomio (6 artiklan 2 kohdan a alakohta).

Edellä tarkoitettujen tietojen on sisällettävä kyseessä olevan päätöksen perustelut tai lyhyt yhteenvedo päätöksen perusteluista, paitsi jos kyseessä on valamiehistön päätös tai päätös, jonka perustelut ovat salassa pidettäviä. Lisäksi uhrilla on oikeus saada seuraavat tiedot:

- tuomioistuinkäsittelyn aika ja paikka sekä rikoksenteikijää vastaan esitettyjen syytteiden luonne (6 artiklan 1 kohdan b alakohta)
- tiedot, joiden avulla uhri voi seurata rikosoikeudellisen menettelyn etenemistä (6 artiklan 2 kohdan b alakohta).

Uhrin toivomus saada tai olla saamatta tietoja sitoo toimivaltaista viranomaista, paitsi jos kyseiset tiedot on annettava sen vuoksi, että uhrilla on oikeus osallistua aktiivisesti rikosoikeudellisiin menettelyihin. Jäsenvaltioiden on annettava uhrille mahdollisuus muuttaa milloin tahansa toivomustaan ja otettava tämä muutos sen jälkeen huomioon. (6 artiklan 4 kohta).

NÄIHIN OIKEUKSIIN LIITTYVÄT TERRORISMIN UHRIEN TARPEET



ESIMERKKEJÄ KÄYTÄNNÖN SOVELTAMISESTA SEKÄ LISÄTIETOJA

Käytännössä on olennaisen tärkeää, että terrorismin uhrit saavat jatkuvasti tietoa. Tieto rauhoittaa uhreja, auttaa heitä ymmärtämään ja tekemään päätöksiä ja tukee heidän toipumistaan. Riittävien ja oikea-aikaisten tietojen saaminen terrori-iskusta ja sen seurauksista on tärkeää uhreille ja heidän perheenjäsenilleen.

Viranomaisilla on ratkaiseva rooli oikeiden tietojen antamisessa iskun jälkeen. Viranomaistiedotus on tehokkaampaa, kun sitä koordinoidaan kansalaisyhteiskunnan toimijoiden, tiedotusvälineiden, sosiaalisen median ja vastaavien toimijoiden kanssa.

Tiedot voidaan luokitella seuraaviin aihealueisiin:

1. oikeudet ja palvelut, toimet ja odotukset (EU:n sääntöjen mukaisesti)
2. tosiasioihin perustuvat ja ajankohtaiset tiedot iskusta, nykytilanteesta ja läheisten tilanteesta
3. iskun käsittely (kuten uhrien rauhoittaminen, tiedon jakaminen tavanomaisista psykologisista reaktioista sekä käytännön ehdotukset terveiden käyttäytymismallien tukemiseksi).

Uhidirektiivin 3 artiklassa edellytetään, että tietojen on oltava helposti ymmärrettäviä. Tätä varten tietojen olisi oltava saatavilla useissa eri muodoissa. Tiedotuskanava olisi valittava harkiten, erityisesti kun on kyse mahdollisesti haavoittuvassa asemassa olevista ryhmistä, kuten vanhuksista ja lapsista.

Luotettavat lähteet

Tietojen olisi oltava selkeitä ja luotettavia, ja niiden olisi oltava peräisin luotettavista lähteistä. Terrorismintorjuntadirektiivin johdanto-osan 29 kappaleessa suositellaan, että kansalliset viranomaiset perustavat verkkosivuston, jota voidaan täydentää esimerkiksi puhelinpalvelulla tai virallisilla Twitter-tileillä (esim. poliisi, pormestari, kaupunki). Keskipitkän ja pitkän aikavälin tiedot kattavat useita aiheita, kuten oikeudellisia kysymyksiä ja käytännön neuvoja toipumiseen. Oikeuksia ja palveluja koskevat tiedot on usein toistettava. Ne on asetettava saataville eri muodoissa, koska uhrien tarpeet ja kyky ottaa vastaan tietoa muuttuvat ajan myötä. Uhreille voidaan jakaa tietoa myös esimerkiksi seuraavien kanavien kautta: asukastapaamiset, etoönjääneille tarkoitettut suljetut ryhmät, massapostitukset, esitteet, verkkosivustot ja suljetut keskustelufoorumit.

Tiedotuspisteet

On suositeltavaa, että terrorismin uhreille perustetaan keskitetty yhteyspiste, joka koordinoi kaikkien uhrien tukemiseen ja suojeluun osallistuvien tahojen työtä. Myös erityinen verkkosivusto, joka sisältää kaikki oleelliset tiedot, voi toimia keskitettynä yhteyspisteenä, jonka kautta voidaan tarjota erilaisia palveluja (esim. psykososiaalisia, oikeudellisia, lääketieteellisiä ja taloudellisia palveluja) välittömästi iskun jälkeen. Vaihtoehtoisesti keskitetty yhteyspiste voi tukea tällaista sivustoa. Ranskassa ja Espanjassa tällaisia verkkosivustoja on pysyvästi saatavilla. Belgiassa puolestaan on erityinen verkkosivusto ulkomailla tehtyjen terrori-iskujen uhreiksi joutuneille Belgian kansalaisille.

Pian laajamittaisen terrori-iskun jälkeen perheenjäsenet saattavat kerääntyä iskupaikan tai muun vastaavan paikan läheisyyteen etsimään tietoa läheisistään, jotka ovat saattaneet joutua iskun uhreiksi. Perheenjäsenille ja ystäville tarkoitettut palvelukeskukset ja puhelinpalvelut, jotka on perustettu heti terrori-iskun jälkeen keräämään ja jakamaan tietoa, ovat osoittautuneet tehokkaiksi tukipalveluiksi tietoa kaipaaville läheisille.

Ranskassa uhrien tukemista edistävä ministeriöiden välinen valtuuskunta (DIAV) on kehittänyt verkossa toimivan keskitetyn yhteyspisteen, joka sisältää kaiken terrorismin uhrien tarvitseman tiedon, erityisesti tiedot toimista, jotka uhrien kannattaa tehdä heti terrori-iskun tapahduttua. Uhreja kannustetaan toimittamaan tarvittavat henkilötiedot ja tausta-asiakirjat sähköisellä lomakkeella, mikä helpottaa korvausten hakemista ja kustannusten korvaamista. Sivuston tiedot on käännetty myös englanniksi ja espanjaksi sellaisia ulkomaan kansalaisia varten, jotka ovat joutuneet terrori-iskun uhriksi Ranskassa. DIAV aikoo julkaista

verkko-oppaan myös ulkomailla tehdyn terrori-iskun uhreiksi joutuneille Ranskan kansalaisille.

Espanjassa terrorismin uhrit saavat tietoa ja apua terrorismin uhrien tukemisesta vastaavan sisäministeriön osaston kautta. Tämä keskitettynä yhteyspisteenä toimiva hallinnollinen yksikkö keskittyy yksinomaan terrorismin uhreihin. Se tarjoaa uhreille ja heidän perheilleen henkilökohtaista ja kattavaa apua korvausten ja muun tarvittavan avun osalta. Lisäksi oikeusministeriön alainen terrorismin uhrien tiedotus- ja tukitoimisto valtakunnallisessa ylioikeudessa neuvoo uhreja rikosoikeudenkäynnin suhteen ja tarjoaa heille apua oikeudenkäynnin aikana (tarvittaessa myös emotionaalista ja terapeutista tukea).

Saksassa terrori-iskun tapahduttua terrorismirikosten uhrien asioista vastaavan liittovaltion asiamiehen verkkosivustolle tulee näkyviin sivu, jolla annetaan iskun uhrien kannalta merkityksellisiä tietoja. Kyseinen verkkosivu on tällä hetkellä saatavilla vain saksaksi, mutta se aiotaan tulevaisuudessa julkaista myös englanniksi.

Lisätietoa:



- Délégation Interministérielle à l'Aide aux Victimes (2020)
Rapport d'activité 2018-2019
- 🌐 Vous êtes victime de terrorisme
- 🌐 Help after a terrorist attack (saatavilla 9 kielellä; ei suomeksi)
- 🌐 Saksa: terrori-iskuja koskevan (pilotetun) verkkosivun sijainti
- 🌐 Víctimas de terrorismo
- 🌐 Espanjassa terrorismin uhreiksi joutuneiden tiedotus- ja tukiasioita käsittelevä valtakunnallinen ylioikeus – Espanjan oikeusministeriö
- 🌐 Guide pour les victimes belges d'une attaque terroriste à l'étranger (NL/FR)
- 🌐 Euroopan oikeusportaali: Rikoksen uhrien oikeudet rikosoikeudenkäynneissä – Espanja

1.3 UHRIN OIKEUS KÄYTTÄÄ TUKIPALVELUJA

KUVATUT OIKEUDET

Uhridirektiivin 8 artiklassa säädetään oikeudesta käyttää uhrien tukipalveluja. Direktiivin 8 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on huolehdittava siitä, että uhrilla on tarpeidensa mukaisesti mahdollisuus käyttää luottamuksellisia uhrien tukipalveluja. Näiden palvelujen on oltava maksuttomia ja uhrien etua edistäviä. Niitä on oltava saatavilla ennen rikosoikeudellista menettelyä, sen kuluessa ja tarvittavan ajan sen jälkeen. Myös perheenjäsenillä on oltava mahdollisuus käyttää uhrien tukipalveluja tarpeidensa ja uhuriin kohdistuneen rikoksen johdosta aiheutuneen vahingon suuruuden mukaisesti. Direktiivin 8 artiklan 3 kohdassa täsmennetään, että tämä oikeus koskee myös erityistukipalveluja. Uhrien tukipalvelut ja erityistukipalvelut voidaan perustaa julkisina tai valtiosta riippumattomina järjestöinä, ja ne voidaan järjestää ammatillais- tai vapaaehtois pohjalta (8 artiklan 4 kohta).

Jäsenvaltioiden on helpotettava uhrin ohjaamista uhrien tukipalveluihin rikosilmoituksen vastaanottaneen toimivaltaisen viranomaisen tai muiden asiaankuuluvien yksiköiden toimesta (8 artiklan 2 kohta).

Uhridirektiivin 9 artiklan 1 kohdassa säädetään, että tukipalvelujen olisi tarjottava vähintään:

- a. uhrin oikeuksien käyttämisen kannalta olennaisia tietoja, neuvontaa ja tukea, jotka liittyvät esimerkiksi rikoksesta aiheutuneen vahingon korvaamista koskevien kansallisten järjestelmien hyödyntämiseen tai uhrin asemaan rikosoikeudellisissa menettelyissä, mukaan lukien valmistautuminen oikeuden istuntoon osallistumiseen
- b. tietoja olemassa olevista asiaankuuluvista erityistukipalveluista tai välitön ohjaaminen tällaiseen palveluun
- c. emotionaalista ja, jos sitä on saatavilla, psykologista tukea
- d. rikoksesta johtuviin taloudellisiin ja käytännön kysymyksiin liittyvää neuvontaa
- e. toissijaisen ja toistuvan uhriksi joutumisen, pelottelun ja kostotoimien riskiä ja ehkäisemistä koskevaa neuvontaa, jolleivät muut julkiset tai yksityiset palvelut sitä muuten tarjoa.

Uhridirektiivin säännösten lisäksi terrorismintorjuntadirektiivissä vastataan suuremmin terrorismin uhrien erityistarpeisiin. Terrorismintorjuntadirektiivin 24 artiklan mukaan käytössä on oltava terrorismin uhrien erityistarpeisiin vastaavia, uhridirektiivin mukaisia tukipalveluja, ja niiden on oltava terrorismin uhrien saatavilla välittömästi terrori-iskun jälkeen ja niin kauan kuin tarpeellista. Tällaisia palveluja on tarjottava lisänä uhrien yleisille tukipalveluille, joissa voidaan käyttää erityistukea antavia olemassa olevia yksiköitä, tai näiden yleisten tukipalvelujen erottamattomana osana (24 artiklan 2 kohta).

Tukipalveluilla on pystyttävä tarjoamaan apua ja tukea terrorismin uhreille heidän erityistarpeidensa mukaisesti. Palvelujen on oltava luottamuksellisia, maksuttomia ja helposti kaikkien terrorismin uhrien saatavilla. Palveluihin kuuluvat erityisesti (24 artiklan 3 kohta):

- a. emotionaalinen ja psykologinen tuki, kuten apu ja neuvonta trauman yhteydessä
- b. neuvonta ja tietojen antaminen asiaan liittyvistä oikeudellisista, käytännöllisistä ja taloudellisista asioista, mukaan lukien terrorismin uhrien tiedonsaantioikeuden käyttämisen helpottaminen
- c. korvausvaatimusten esittämiseen liittyvä apu asianomaisen jäsenvaltion kansallisen lainsäädännön mukaisesti terrorismin uhreille saatavilla olevien korvausten osalta.

Terrorismintorjuntadirektiivin johdanto-osan 29 kappaleessa todetaan, että tukipalveluissa olisi otettava huomioon, että terrorismin uhrien erityistarpeet voivat muuttua ajan myötä. Tältä osin jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että tukipalveluilla vastataan ensiksi vähintään

haavoittuvimpien terrorismin uhrien emotionaalisiin ja psykologisiin tarpeisiin ja ilmoitetaan kaikille terrorismin uhreille emotionaalisen ja psykologisen lisätuen saatavuudesta, apu ja neuvonta trauman yhteydessä mukaan lukien.

Lisäksi terrorismintorjuntadirektiivin 24 artiklassa edellytetään, että jäsenvaltiot varmistavat, että

- niillä on olemassa kansallisen pelastuspalveluinfrastruktuurinsa puitteissa mekanismit tai toimintatavat tukipalvelujen aktivoimiseksi terrorismin uhreja varten (24 artiklan 4 kohta)

- terrorismin uhrit saavat riittävää lääketieteellistä hoitoa heti terrori-iskun tapahduttua ja niin kauan kuin se on tarpeen (24 artiklan 5 kohta)
- terrorismin uhrilla on uhridirektiivin 13 artiklan mukaisesti mahdollisuus oikeusapuun, jos hänellä on rikosoikeudellisen menettelyn osapuolen asema (24 artiklan 6 kohta)
- rikoksen vakavuus ja olosuhteet otetaan huomioon edellytyksissä ja menettelymääräyksissä, joiden nojalla terrorismin uhreilla on mahdollisuus oikeusapuun kansallisen lainsäädännön mukaisesti (24 artiklan 6 kohta).

NÄIHIN OIKEUKSIIN LIITTYVÄT TERRORISMIN UHRIEN TARPEET



ESIMERKKEJÄ KÄYTÄNNÖN SOVELTAMISESTA SEKÄ LISÄTIETOJA

Ajan myötä muuttuvat tarpeet

Koska jokaisen uhrin toipumisprosessi on yksilöllinen ja uhrien tarpeet muuttuvat ajan myötä, apu ja tuki on mukautettava näihin muutoksiin.

Uhreilla saattaa olla vaikeuksia sisäistää tietoa, erityisesti jos he kärsivät vakavista (mielen)terveysongelmista terrori-iskun jälkeen. Tieto saatavilla olevasta avusta ja tuesta (ja niitä tarjoavista organisaatioista) saavuttaa uhrit tehokkaammin, kun sitä tarjotaan eri yhteyksissä. Ihannetapauksessa apua tarjoavat organisaatiot pyrkivät ennakoivasti ja säännöllisesti tavoittelemaan uhreja – löytämään keinoja ja mahdollisuuksia saavuttaa heidät. Uhrit tarvitsevat tietoa saatavilla olevista palveluista, mutta heitä ei pitäisi pakottaa käyttämään niitä.

Kysyntä ja tarjonta

Tarjonnan ja kysynnän yhteensovittaminen voi olla haasteellista: jäsenvaltio on saattaa kohdistua välittömiä, merkittäviä tukitarpeita, jotka edellyttävät kykyä löytää ja toteuttaa palveluja nopeasti. Erityisen hätätilanteisiin tarkoitettujen infrastruktuurin suunnittelu ja perustaminen mahdollistavat koordinoitujen nykyisten tukipalvelujen tarjoajien kanssa iskun sattuessa.

Tuen saatavuus

Sen varmistaminen, että uhreilla on mahdollisuus käyttää tukipalveluja, voi olla vaikeaa. Uhrit saattavat olla tietämättömiä tarjolla olevista palveluista, he eivät välttämättä lue tai kuuntele saamiaan viestejä, he eivät ehkä (toistaiseksi) ole tietoisia avun tarpeestaan tai he saattavat asua etäällä tarvittavista tukipalveluista.

Tukipalvelujen tulisi olla helposti saatavilla.

Saatavuuteen liittyviä kysymyksiä ovat muun muassa palvelujen käytettävyys (aukioloajat ja/ tai maantieteellinen kattavuus), kielikysymykset (vähemmistöryhmiin kuuluvien, muista maista tulleiden tai heikosta lukutaidosta kärsivien uhrien tapauksessa) ja vammaisten henkilöiden esteetön pääsy vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn YK:n yleissopimuksen (jonka osapuolia EU ja kaikki jäsenvaltiot ovat) 9 artiklassa määritellyllä tavalla. Uhrien käytettävissä tulisi olla erityyppisiä tukipalveluja (esim. henkilökohtaiset tapaamiset, verkkopalvelut, puhelinpalvelut) mahdollisten esteiden poistamiseksi.

Avun yksinkertaistaminen

Terrori-isku jättää uhrin kaoottiseen ja epävarmaan olotilaan, eivätkä uhrin välttämättä pysty selviytymään edes päivittäisistä perusaskareistaan. Samaan aikaan uhrin saavat yhteydenottoja useilta organisaatioilta, ja heidän odotetaan selviytyvän lukuisista hallinnollisista muodollisuuksista. Jotta voidaan minimoida uhriin kohdistuvat rasitteet ja auttaa heitä selviytymään monitahoisista ongelmista, on tärkeää, että saatavilla oleva apu organisoidaan strategisesti.

Uhrien avustajat

Henkilökohtaisen avustajan osoittaminen uhrille voi auttaa vähentämään tilanteen kaoottisuutta uhrin näkökulmasta. Avustaja ottaa uhrin puolesta yhteyttä tukea tarjoaviin organisaatioihin ja vastaa niiden esittämiin kysymyksiin. Työskentely yhden avustajan kanssa auttaa rakentamaan luottamusta sekä vähentää uhrin tarvetta toistaa tarinansa ja toissijaisen uhriksi

joutumisen riskiä.

Avustaja voi hoitaa uhrin ja viranomaisten välistä viestintää, auttaa täyttämään tietoaукот, kertoa eloonjääneille heidän oikeuksistaan ja vaihtoehtoistaan sekä auttaa heitä saamaan tukea. Uhrien avustajat voivat olla erityisen hyödyllisiä vaikeasti tavoitettavien yhteisöjen tapauksessa sekä niille, joilla on puutteita teknologiataidoissaan (kuten vanhuksia ja hyvin pienet lapset) tai vaikeuksia ilmaista tunteitaan. Uhrien avustajat voivat auttaa myös näkövammaisia ja fyysisesti tai henkisesti vammaisia henkilöitä käyttämään palveluja.

Uhrien tukikeskukset

Laajamittaisen terrori-iskun jälkeen on hyödyllistä perustaa uhrien tukikeskus eli keskitetty yhteyspiste, jossa uhrin voivat saada tietoa ja tukea.

Ranskassa aktivoidaan Cellule Interministérielle d'Information du Public et d'Aide aux victimes (C2IPAV tai Infopublic) välittömien pelastustoimien vaiheessa, jos isku on koskettanut suurta määrää ihmisiä. Infopublic tarjoaa tukea uhreille ja heidän perheenjäsenille heti terrori-iskun jälkeen. Lisäksi Infopublic perustaa tiiviissä yhteistyössä paikallisten viranomaisten ja uhrien tukijärjestöjen kanssa perheenjäsenille tarkoitetun palvelukeskuksen. Siellä uhrien ja perheenjäsenten tiedot kirjataan ylös, ja tarjolla on sosiaalityöntekijöiden, lakimiesten ja traumapsykologien jakamaa tietoa ja apua tarpeen mukaan. Pidemmällä aikavälillä uhreille annettavan tuen koordinoimista vastaa Ranskan oikeusministeriön alaisuudessa toimiva Bureau d'aide aux victimes (BAVPA tai uhrien tukitoimisto).

Kansallinen keskusyhteyspiste

Saksan valtion alueella tehtyjen terroris-
mirikosten uhrien ja heidän omaistensa asio-
ista vastaava liittovaltion asiamies toimii kes-
kusyhteyspisteenä kaikille, joihin terrori-iskut
ovat vaikuttaneet. Heihin kuuluvat muun muas-
sa eloonjääneet perheet, iskussa (fyysisesti
tai psyykkisesti) vahingoittuneet henkilöt sekä
silminnäkijät.

Asiamies ottaa yhteyttä uhreihin ennakoivasti
heti iskun jälkeen tarjotakseen tukea. Hän ohjaa
uhrin taloudellisten, psykologisten ja käytännön
tukipalvelujen pariin ja etsii uhrien yksilöllisi-
in tarpeisiin sopivia ratkaisuja. Asiamies tukee
uhreja heti terrori-iskun jälkeen mutta myös
keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä. Hän voi es-
imerkiksi tarjota tukea rikosoikeudenkäynneissä
tai ohjata uhrin asianmukaisesti taloudellisiin tai
psykologisiin tukimekanismeihin.

Lisätietoa:



- Juen, B. et. al (2016) The comprehensive guideline on mental health and psychosocial support (MHPSS) in disaster settings
- VSE (2018) Behind the Scenes: Family Reception Centre set up for the Victims of the Strasbourg Christmas Market Shooting

1.4 UHRIN OIKEUS OIKEUSSUOJAKEINOIHIN – PROSESSUAALISET OIKEUDET

KUVATUT OIKEUDET

Uhridirektiivin mukaan terrorismin uhrin voivat vedota tiettyihin prosessuaalisiin oikeuksiin, joilla varmistetaan, että jokaisen uhrin saatavilla on riittävät oikeussuojakeinot. Näihin oikeuksiin sisältyvät seuraavat: oikeus tulla kuulluksi (10 artikla), oikeus oikeusapuun (13 artikla), oikeus saada korvausta kuluista (14 artikla), oikeus saada päätös rikoksentehtäjän velvoittamisesta korvauksen maksamiseen (16 artikla) ja toisessa jäsenvaltiossa asuvien uhrien oikeudet (17 artikla).

Jäsenvaltioiden on huolehdittava siitä, että uhria voidaan kuulla rikosoikeudellisissa menettelyissä ja että hän voi esittää todisteita. Menettelymääräykset, joiden nojalla uhria voidaan kuulla ja joiden nojalla hän voi esittää todisteita, määritetään kansallisessa oikeudessa. (Uhridirektiivin 10 artikla.)

Jäsenvaltioiden on huolehdittava siitä, että

uhrilla on mahdollisuus oikeusapuun, jos hänellä on rikosoikeudellisen menettelyn osapuolen asema. Edellytykset tai menettelymääräykset, joiden nojalla uhri voi saada oikeusapua, määritetään kansallisessa oikeudessa. (Uhridirektiivin 13 artikla.)

Tästä oikeudesta säädetään myös terrorismintorjuntadirektiivin 24 artiklan 6 kohdassa, jonka mukaan rikoksen vakavuus ja olosuhteet on otettava huomioon edellytyksissä ja menettelymääräyksissä, joiden nojalla terrorismin uhrilla on mahdollisuus oikeusapuun kansallisen lainsäädännön mukaisesti.

Jäsenvaltioiden on myönnettävä rikosoikeudelliseen menettelyyn osallistuvalla uhrille korvausta kuluista, joita hänelle on aiheutunut aktiivisesta osallistumisesta menettelyyn hänen asiaankuuluvan rikosoikeudellisen järjestelmän mukaisen asemansa mukaisesti. Edellytykset tai menettelymääräykset, joiden nojalla uhri voi saada korvausta, määritetään kansallisessa oikeudessa. (Uhridirektiivin 14 artikla.)

NÄIHIN OIKEUKSIIN LIITTYVÄT TERRORISMIN UHRIEN TARPEET



ESIMERKKEJÄ KÄYTÄNNÖN SOVELTAMISESTA SEKÄ LISÄTIETOJA

Laajamittaiset iskut

Laajamittaisia iskuja koskevat rikosoikeudelliset menettelyt ja oikeudenkäynnit ovat monimutkaisia. Mukana on suuri määrä uhreja ja todistajia, ja kaikilla olisi myös oltava oikeus osallistua. Jäsenvaltiot saattavat joutua toteuttamaan osallistumisen helpottamiseksi erityistoimenpiteitä, kuten järjestämään menettelyt isommissa tiloissa, jotta kaikilla asianosaisilla on mahdollisuus osallistua.

Julkiset tutkinnat

Terrori-iskujen uhrit, kuten muutkin uhrit, haluavat kuulla totuuden. He haluavat tietää,

mitä tapahtui, miten se tapahtui, ketkä olivat osallisina ja miksi. Jos virallisia rikosoikeudellisia menettelyjä ei voida käynnistää, uhrit jäävät usein vaille vastauksia. Julkinen tutkinta voi kuitenkin tarjota vaihtoehtoisen tavan vastata uhrien ja muun yhteiskunnan kysymyksiin. Brysselissä vuonna 2016 tehtyjen terrori-iskujen jälkeen käynnistettiin parlamentaarinen tutkinta, jossa tutkittiin terrori-iskuun johtaneita olosuhteita, iskuun reagoimista ja radikalisoitumisen kehittymistä. Tarkoituksena oli laatia suosituksia saatujen kokemusten pohjalta.

Saksassa terrorismirikosten uhrien asioista vastaava liittovaltion asiamies voi toimia välittäjänä uhrien ja rikostutkinnasta vastuussa olevien tahojen välillä iskun jälkeen. Vaikka tutkinta olisi vielä kesken, asiamies voi esimerkiksi järjestää tapaamisia näiden osapuolten välillä. Tällaisissa tapaamisissa uhrit voivat esittää kysymyksensä suoraan tutkinnan johtajille.

Lisätietoa:



- UNODC (2015) Good Practices in Supporting Victims of Terrorism within the Criminal Justice Framework
- De Graaf et al. (2013) The Anders Behring Breivik Trial: Performing Justice, Defending Democracy
- BE Inquiry Committee March 2016 Terrorist Attacks (EN/NL/FR)
- Beck, K. (2017) Abschlussbericht des Bundesbeauftragten für die Opfer und Hinterbliebenen des Terroranschlags auf dem Breitscheidplatz
- Euroopan oikeusportaali: Rikoksen uhrin oikeudet oikeudenkäynnissä

1.5 UHRIN OIKEUS SUOJELUUN

KUVATUT OIKEUDET

Jäsenvaltioiden on varmistettava, että käytettävissä on toimenpiteitä terrorismin uhrien ja heidän perheenjäsentensä suojelemiseksi uhridirektiivin mukaisesti. Päätettäessä, sovelletaanko heihin suojelutoimenpiteitä rikosoikeudellisen menettelyn kuluessa ja missä määrin, erityistä huomiota on kiinnitettävä pelottelun ja kostotoimien vaaraan sekä tarpeeseen suojella terrorismin uhrien ihmisarvoa ja ruumiillista koskemattomuutta, myös kuulemisen ja todistajanlausunnon antamisen yhteydessä. (Terrorismintorjuntadirektiivin 25 artikla.)

Uhridirektiivin 18 artiklassa kuvataan tarkemmin uhrin oikeutta suojeluun: jäsenvaltioiden on huolehdittava siitä, että niillä on käytössään toimenpiteitä uhrin ja hänen perheenjäsentensä suojelemiseksi:

- toissijaiselta ja toistuvalla uhriksi joutumiselta
- pelottelulta ja kostotoimilta
- riskiltä, että heille aiheutuu emotionaalista tai psyykkistä haittaa.

Tämä on tarpeen uhrin ihmisarvon suojelemiseksi kuulustelun ja todistajanlausunnon antamisen yhteydessä.

Lisäksi jäsenvaltioiden on huolehdittava siitä, että toimivaltaiset viranomaiset voivat rikosoikeudellisen menettelyn aikana toteuttaa asianmukaisia toimenpiteitä uhrin ja hänen perheenjäsentensä yksityisyyden, myös uhrin henkilökohtaisten ominaisuuksien, ja kuvien suojaamiseksi (uhridirektiivin 21 artikla).

Uhridirektiivin 19 artiklan 1 kohdassa edellytetään, että jäsenvaltiot luovat tarvittavat olosuhteet, joilla tehdään mahdolliseksi uhrin ja tarvittaessa hänen perheenjäsentensä sekä rikosentekijän kohtaamisen välttäminen tiloissa, joissa rikosoikeudellinen menettely käydään (jollei rikosoikeudellinen menettely

edellytä tällaista kohtaamista).

Uhrien oikeus suojeluun rikostutkinnan aikana on määritetty uhridirektiivin 20 artiklassa. Jäsenvaltioiden on huolehdittava siitä, että rikostutkinnan aikana:

- a. uhrin kuulustelut suoritetaan ilman aiheutonta viivytystä
- b. uhrin kuulustelujen lukumäärä pidetään mahdollisimman pienenä, ja kuulusteluja järjestetään vain, jos se on ehdottoman välttämätöntä rikostutkinnan kannalta
- c. uhrin mukana voi olla hänen oikeudellinen edustajansa ja hänen valitsemansa henkilö, jollei perustellusta syystä ole tehty päinvastaista päätöstä
- d. lääketieteellisten tutkimusten määrä pidetään mahdollisimman pienenä, ja niitä suoritetaan vain, jos se on ehdottoman välttämätöntä rikosoikeudellisen menettelyn kannalta.

Erytyiset suojelutarpeet on määritettävä uhrin henkilökohtaisessa arvioinnissa (uhridirektiivin 22 artikla). Uhrista on tehtävä hyvissä ajoin henkilökohtainen arviointi sen määrittämiseksi, hyötyisikö uhri ja missä määrin uhridirektiivin 23 ja 24 artiklan mukaisista rikosoikeudellisen menettelyn kuluessa toteutettavista erityistoimenpiteistä sen johdosta, että uhri on erityisen altis toissijaiselle ja toistuvalla uhriksi joutumiselle, pelottelulle ja kostotoimille.

Henkilökohtaisessa arvioinnissa on otettava huomioon (22 artiklan 2 kohta):

- a. uhrin henkilökohtaiset ominaisuudet
- b. rikoksen tyyppi tai luonne
- c. rikoksen olosuhteet.

Henkilökohtaisessa arvioinnissa on kiinnitettävä erityistä huomiota terrorismin uhreihin (22 artiklan 3 kohta).

Uhrien, joilla on erityisiä suojelutarpeita,

käytettävissä on oltava rikostutkinnan aikana seuraavia erityistoimenpiteitä (23 artiklan 2 kohta):

- uhria kuulustellaan tähän tarkoitukseen suunnitelluissa tai muunnetuissa tiloissa
- uhria kuulustelevat ammattihenkilöt, joilla on tähän sopiva koulutus, tai kuulustelu tapahtuu tällaisten ammattihenkilöiden välityksellä
- samat henkilöt suorittavat kaikki uhrin kuulustelut, jollei tämä ole hyvän oikeudenkäytön vastaista.

Uhrien, jotka ovat erityissuojelun tarpeessa, käytettävissä on oltava oikeudenkäyntimenettelyn aikana seuraavia erityistoimenpiteitä (23 artiklan 3 kohta):

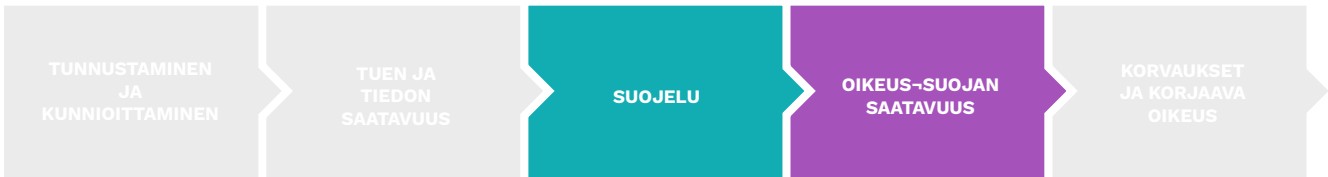
- toimenpiteet uhrin ja rikosentekijän välisen katsekontaktin välttämiseksi muun muassa todistelun aikana ja tarkoituksenmukaisin keinoin, kuten viestintäteknikkaa

käyttämällä

- toimenpiteet sen varmistamiseksi, että uhria voidaan kuulla oikeudessa ilman hänen henkilökohtaista läsnäoloaan erityisesti asianmukaisen viestintäteknikan avulla
- toimenpiteet sellaisten uhrin yksityiselämää koskevien tarpeettomien kysymysten välttämiseksi, jotka eivät liity rikokseen
- toimenpiteet sen mahdollistamiseksi, että asia käsitellään yleisön läsnä olematta.

Suojelua toissijaisen uhriksi joutumisen riskiä vastaan ja terrorismin uhrien yksityisyyden suojaa käsitellään tarkemmin jäljempänä kohdissa 1.6 ja 1.7. Lapsiuhrien suojelua käsitellään kohdassa 2.2.

NÄIHIN OIKEUKSIIN LIITTYVÄT TERRORISMIN UHRIEN TARPEET



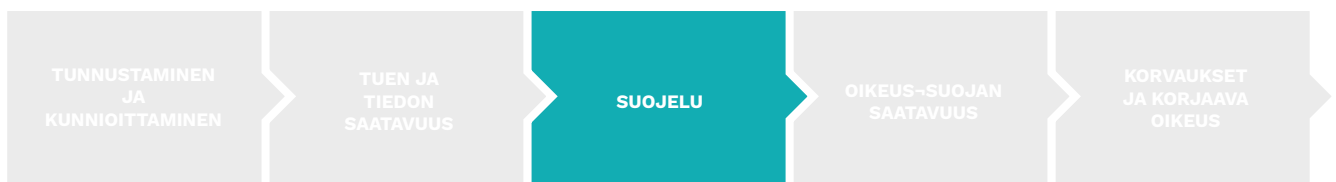
1.6 UHRIN OIKEUS SUOJELUUN: TOISSIJAINEN UHRIKSI JOUTUMINEN

KUVATUT OIKEUDET

Uhridirektiivin useissa artikloissa käsitellään toissijaista uhriksi joutumista (secondary victimisation).

Uhrien tukipalvelujen on tarjottava toissijaisen uhriksi joutumisen riskiä ja ehkäisemistä koskevaa neuvontaa (jolleivät muut julkiset tai yksityiset palvelut sitä muuten tarjoa) (9 artiklan 1 kohdan e alakohta). Puolustukselle kuuluvia oikeuksia rajoittamatta jäsenvaltioiden on huolehdittava siitä, että niillä on käytössään toimenpiteitä uhrin ja hänen perheenjäsentensä suojelemiseksi toissijaiselta uhriksi joutumiselta (18 artikla). Edellä kuvattua uhridirektiivin 22 artiklassa tarkoitettua uhrin henkilökohtaista arviointia on käytettävä muun muassa sen määrittämiseksi, hyötyisikö uhri rikosoikeudellisen menettelyn kuluessa toteutettavista erityistoimenpiteistä sen johdosta, että uhri on erityisen altis toissijaiselle uhriksi joutumiselle.

NÄIHIN OIKEUKSIIN LIITTYVÄT TERRORISMIN UHRIEN TARPEET



ESIMERKKEJÄ KÄYTÄNNÖN SOVELTAMISESTA SEKÄ LISÄTIETOJA

Terrori-iskut johtavat kuolemiin, fyysisiin ja psyykkisiin vammoihin sekä aineellisiin vahinkoihin, jotka vaikuttavat iskun uhreihin. Ensisijainen uhriksi joutuminen (primary victimisation) viittaa henkilöihin, joihin väkivaltaisella teolla on välittömiä seurauksia. Jos uhrit saavat iskun jälkeen heikkotasoista tai riittämätöntä apua hoidosta vastaavilta työntekijöiltä tai instituutioilta (viranomaiset,

pelastustyöntekijät, valtion turvallisuusjoukot, sosiaalityöntekijät, lakimiehet), heidän kärsimyksensä voi pahentua. Tätä kutsutaan toissijaiseksi, uudelleen tai kaksinkertaiseksi uhriksi joutumiseksi.

Syyt

Iskun vaikutuksia uhreihin voidaan pahentaa monin tavoin:

- toistuvat poliisihaastattelut
- tiedon puute
- viranomaiset, poliisit tai sairaalalähikilökuunta keskittyvät yksinomaan välittömiin tapahtumiin eivätkä kiinnitä huomiota uhrien kärsimään sokkiin
- asiantuntijat kyseenalaistavat uhrien uskotavuuden tai mielenterveyden
- oikeudenkäyntimenettelyt viivästyvät, uhrit joutuvat kohtaamaan terroristit oikeussalissa, uhrien traumaattisten kokemusten kertaaminen julkisesti ja yksityiskohtaisesti
- mediahuomio
- uhrit eivät saa riittävästi tukea työpaikalla, koulussa tai oppilaitoksessa.

Yksilöiden käyttäytyminen, menettelyt ja infrastruktuurit

Toissijainen uhriksi joutuminen voi olla seurausta tavasta, jolla yksilöt käyttäytyvät uhreja kohtaan tai kohtelevat uhreja, tai menettelyistä ja infrastruktuureista, joiden kanssa uhrit ovat tekemisissä. Tukijärjestelmillä voidaan ehkäistä ja lieventää kielteisiä seurauksia. Koska tukijärjestelmät itsessään voivat kuitenkin aiheuttaa toissijaista uhriksi joutumista, niitä olisi muutettava näiden vaikutusten vähentämiseksi tai poistamiseksi. Esimerkiksi toissijaiseksi uhriksi joutumista kasvokkaisen kohtaamisen seurauksena voidaan pyrkiä välttämään (esimerkiksi lapsia kuulusteltaessa) tallentamalla uhrin kuulustelu videolle, joka hyväksytään todisteeksi.

Reagoinnin laiminlyönti

Toissijainen uhriksi joutuminen voi johtua myös siitä, että terrori-iskuun ei ole reagoitu institutionaalisella tasolla (tai reagointi on ollut riittämätöntä). Tällainen ”institutionaalinen hylkääminen” voi pahentaa uhrin psyykkistä vahinkoa tai pitkittää sen vaikutuksia. Se voi vahvistaa uhrien ja heidän perheidensä yksinäisyyden tunnetta ja lisätä epäluottamusta yhteiskuntaa (myös instituutioita) kohtaan. Se voi jopa johtaa saatavilla olevan tuen hylkäämiseen tai lisätä sosiaalista eristyneisyyttä ja nöyryytyksen tunnetta.

Vinkkejä

Kaikkien uhrien kanssa tekemisissä olevien ammattilaisten olisi otettava huomioon seuraavat perusvinkit:

- Pidä mielessä, että kielteisillä kokemuksilla voi olla vakavia seurauksia terrorismin uhrien terveydelle ja käyttäytymiselle. Pehdy keinoihin, joilla voit auttaa heitä toipumaan.
- Opettele tunnistamaan uhrien ja heidän perheidensä kokemasta traumasta kertovat merkit ja oireet.
- Reagoi keinoin (toimintatavat, menettelyt ja käytännöt), joissa otetaan täysimääräisesti huomioon kaikki traumaattista kokemusta koskevat tiedot, ja pyri aktiivisesti ehkäisemään uudestaan uhriksi joutumista.

Toissijaista uhriksi joutumista voidaan ehkäistä tarjoamalla koulutusta kaikille ammattihenkilöille.

Toissijainen traumatisoituminen

Toissijainen uhriksi joutuminen eroaa toissijaisesta traumatisoitumisesta. Viimeksi mainittu voi tapahtua, kun henkilö altistuu henkilöille, jotka ovat traumatisoituneet itse, tai muiden eloonjääneiden kuvauksille traumaattisista tapahtumista.

Lisätietoa:



- Vicente Colomina, Aída de (2019) Victims of Terrorism Quality Assistance Guide

1.7 UHRIN OIKEUS SUOJELUUN: YKSITYISYYDEN SUOJA

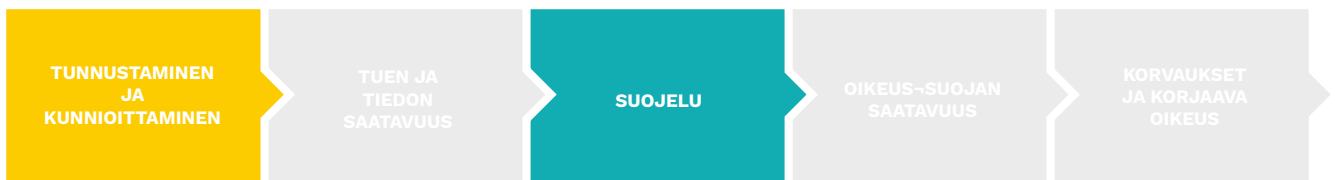
KUVATUT OIKEUDET

Terrorismin uhreilla on oikeus yksityisyyden suojaan.

Jäsenvaltioiden on huolehdittava siitä, että toimivaltaiset viranomaiset voivat rikosoikeudellisen menettelyn aikana toteuttaa asianmukaisia toimenpiteitä uhrin ja hänen perheenjäsentensä yksityisyyden, myös uhrin henkilökohtaisten ominaisuuksien, ja kuvien suojaamiseksi (uhridirektiivin 21 artiklan 1 kohta).

Jäsenvaltioiden on sananvapautta ja tiedonvälityksen vapautta sekä tiedotusvälineiden vapautta ja moniarvoisuutta kunnioittaen rohkaistava tiedotusvälineitä toteuttamaan itsesääntelytoimenpiteitä uhrien yksityisyyden, henkilökohtaisen koskemattomuuden ja henkilötietojen suojaamiseksi (21 artiklan 2 kohta).

NÄIHIN OIKEUKSIIN LIITTYVÄT TERRORISMIN UHRIEN TARPEET



ESIMERKKEJÄ KÄYTÄNNÖN SOVELTAMISESTA SEKÄ LISÄTIETOJA Viranomaiset ja media

Vaikka viranomaiset saattavat tunnustaa, että (sosiaalinen) media ja sen erilaiset roolit voivat olla strateginen voimavara kriisiaikoina, haasteena on löytää oikea sävy viestinnässä. Varmistaakseen luotettavan ja kunnioittavan tiedonvälityksen, estääkseen huhujen leviämisen ja edistääkseen terrori-iskujen kohteiksi joutuneiden henkilöiden tunnistamista viranomaisten on työskenneltävä tiiviissä yhteistyössä median kanssa.

Viestinnän hallittavuuden parantamiseksi viranomaiset voivat ennakoivasti lähestyä tiedotusvälineitä terrori-iskun jälkeen. Suhteiden mahdollisimman tehokkaan hyödyntämisen kannalta olisi kuitenkin määriteltävä viestinnän puitteet, laadittava avainviestit ja koordinoitava lehdistötiedotteiden julkaisun ajankohtaa.

On löydettävä tasapaino uhrien ja heidän omaistensa yksityisyyden ja tarpeiden kunnioittamisen ja mediakanavien kautta tapahtuvan yleisölle tiedottamisen välillä. Julkisista lähteistä peräisin olevissa tiedoissa on kunnioitettava uhrien, erityisesti lasten, ihmisarvoa ja turvallisuutta. Toissijaista uhriksi joutumista on vältettävä. Keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä uhrien yksilölliset tiedot olisi asetettava uhrien ja sukulaisten saataville ennen virallisen tiedotteen julkistamista median kautta.

Sosiaalisesta mediasta, kansalaistoimittajista, bloggaajista ja vloggaajista on tullut tärkeä osa mediaympäristöä, mutta he eivät välttämättä noudata sääntöjä ja periaatteita, joita perinteiset tiedotusvälineet ovat vuosien mittaan kehittäneet. Viranomaisten on ehkä pohdittava, miten näiden uusien tekijöiden itsesääntelyä mediaympäristössä voidaan edistää esimerkiksi uhrien kuvien jakamisen tai käynnissä olevien operaatioiden osalta.

Uhrit ja tiedotusvälineet

Vaikka tiedotusvälineissä puhuminen voi auttaa uhreja ja suurta yleisöä käsittelemään asiaa, tunkeileva mediahuomio voi loukata uhrien yksityisyyttä ja vaikuttaa kielteisesti heidän elämäänsä myös tulevaisuudessa. Toimittajat ja muut uutisaineistoa käyttävät tahot voivat vääristää tai ma-

nipuloida tietoa. Uhrien saataville olisi asetettava mahdolliset ohjeet, jotka käsittelevät vuorovaikutusta tiedotusvälineiden kanssa ja joita toimittajat noudattavat.

Kaikkia uhreja olisi kohdeltava ihmisarvoisesti ja kunnioittavasti tiedotusvälineissä, ja lähestyessään uhreja toimittajien olisi varmistettava, etteivät he aiheuta uhreille haittaa. Uhreilta on saatava tietoon perustuva suostumus ennen haastattelua, koska uhreilla on oikeus kieltäytyä haastatteluista tai kuvaamisesta ja kieltää sellaisten kuvien käyttö, joista uhri voidaan tunnistaa selvästi. Valokuvaajien ja kameramiesten on varmistettava, että he eivät loukkaa uhrien yksityisyyttä tai traumatisoi heitä uudelleen.

Uhrien tukijärjestöt voivat auttaa uhreja valmistautumaan haastatteluihin joko välittömästi iskun jälkeen tai myöhemmin. Tukihenkilöstön olisi varmistettava, että uhrien oikeus yksityisyyteen säilyy ja että kaikki viestit edistävät uhrien ja heidän tarpeidensa tunnustamista.

Uhrit ja sosiaalinen media

Sosiaalisen median kanavat mahdollistavat suorat ja reaaliaikaiset yhteydet muihin. Uhrit saattavat jakaa kokemuksiaan sosiaalisessa mediassa terrori-iskun jälkeen. Tällaiset narratiivit voivat auttaa uhreja erittelemään tunteitaan, toimiaan ja trauman vaikutuksia elämäänsä. Esimerkiksi Utøyan iskun jälkeen eloonjääneet kunnioittivat menehtyneiden muistoa sosiaalisen median muistosivustoilla. Viranomaisten, instituutioiden ja yhteisöjen sosiaalisessa mediassa julkaisemat viestit yhtenäisyydestä ja tuesta voivat osaltaan edistää uhrien toipumista iskun jälkeen.

On kuitenkin hyvä muistaa sosiaalisen median haittapuolet: Sosiaalisen median kautta saatetaan anonymisti levittää vihaa ja jakaa rasistisia kommentteja tai vastaavia viestejä, ja sosiaalisessa mediassa iskuista levitetyt valokuvat, tarinat, videot ja teorit eivät välttämättä ole luotettavia. Tällaiselle sisällölle altistuminen voi haitata uhrien toipumista. Lisäksi sosiaalisen median suorat lähetykset saattavat (tahattomasti) asettaa uhrin huomion keskipisteeseen moraalittomalla tavalla.

Uhreja on mahdotonta täysin suojella sosiaalisessa mediassa. Uhrien tukijärjestöt ja muut tahot voivat jakaa aiheesta tietoa, jotta uhreilla on mahdollisuus tehdä tietoon perustuvia valintoja siitä, kuinka paljon, miten ja milloin he haluavat olla esillä tai osallistua iskua koskevaan verkkokeskusteluun.

Lisätietoa:



- IPSO - Guidance for journalists and editors
- RAN (2018) Delivering Effective Testimonials (EN)
- RAN (2018) Checklist Shaping Your Testimonial (EN)
- Frey (2018) Victims' Use of Social Media during and after the Utøya Terror Attack: Fear, Resilience, Sorrow and Solidarity
- 🌐 France24 (2015) Comment vérifier les images des réseaux sociaux?
- UNESCO (2017) Terrorism and the Media: A handbook for journalists

1.8 UHRIN OIKEUS SAADA KORVAUSTA

KUVATUT OIKEUDET

Korvausdirektiivin 12 artiklan 1 kohdassa edellytetään, että korvauksen saamista rajatylittävissä tapauksissa koskevia sääntöjä on sovellettava jäsenvaltioiden alueella tehtyjen tahallisten väkivaltarikosten uhreja koskevien kansallisten korvausjärjestelmien perusteella. Direktiivin 12 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on huolehdittava siitä, että niiden kansallisissa säädöksissä on säännökset niiden alueella tehtyjen tahallisten väkivaltarikosten uhreja koskevasta korvausjärjestelmästä, jolla varmistetaan uhreille oikeudenmukaiset ja riittävät korvaukset.

Jäsenvaltioiden on huolehdittava siitä, että uhrille annetaan ilman aiheetonta viivytystä tietoa siitä, miten ja millä edellytyksin uhri voi saada korvausta, siitä alkaen, kun hän on ensimmäistä kertaa yhteydessä toimivaltaiseen viranomaiseen (uhridirektiivin 4 artiklan 1 kohdan e alakohta). Uhrien tukipalvelujen on tarjottava tietoa, neuvontaa ja tukea, jotka liittyvät rikoksesta aiheutuneen vahingon korvaamista koskevien kansallisten järjestelmien hyödyntämiseen (9 artiklan 1 kohdan a alakohta).

Terrorismin uhrien saatavilla oleviin tukipalveluihin on sisällyttävä luottamuksellista, maksutonta ja helposti saatavilla olevaa

apua asianomaisen jäsenvaltion kansallisen lainsäädännön mukaisesti terrorismin uhreille saatavilla olevien korvausten osalta (terrorismintorjuntadirektiivin 24 artiklan 3 kohta).

Jäsenvaltioiden on varmistettava, että terrorismin uhreilla, jotka asuvat muussa jäsenvaltiossa kuin siinä, jossa terrorismirikos tehtiin, on mahdollisuus saada tietoja käytettävissä olevista korvausjärjestelmistä siinä jäsenvaltiossa, jossa terrorismirikos tehtiin. Jäsenvaltioiden on toteutettava asianmukaisia toimia sen varmistamiseksi, että terrorismin uhreilla on tosiasiallinen mahdollisuus saada näitä tietoja. (26 artiklan 1 kohta.)

Terrorismintorjuntadirektiivin johdanto-osan 28 kappaleessa selitetään, että uhrien korvausvaatimusten yhteydessä annettava apu ei vaikuta apuun, jota terrorismin uhrit saavat apua antavilta viranomaisilta, vaan annetaan sen lisäksi. Tämä ei vaikuta kansallisiin sääntöihin oikeudellisesta edustuksesta korvausvaatimuksia varten, mukaan lukien oikeusapujärjestelyt, eikä muihin asiaankuuluviin kansallisiin korvaussääntöihin.

Uhridirektiivin 16 artiklassa säädetään, että uhrilla on oikeus saada rikosoikeudellisen menettelyn kuluessa päätös rikosentekijän velvoittamisesta korvauksen maksamiseen.

NÄIHIN OIKEUKSIIN LIITTYVÄT TERRORISMIN UHRIEN TARPEET



ESIMERKKEJÄ KÄYTÄNNÖN SOVELTAMISESTA SEKÄ LISÄTIETOJA Valtion maksamat korvaukset

Euroopan komission entisen puheenjohtajan Jean-Claude Junckerin erityisneuvonantaja Joëlle Milquet on tarkastellut uhrien korvaushakemusten yhteydessä esiintyvien ongelmien taustalla olevia syitä. Hän totesi, että oikeussuojan saatavuudessa tai valtion maksamien korvausten saamisessa on ongelmia, jotka johtuvat tiedon puutteesta, riittämättömästä tuesta, liian tiukoista kelpoisuuskriteereistä ja menettelyihin liittyvistä esteistä.

Rikoksen uhrin voivat hakea ja saada korvausta vasta hyvin pitkän prosessin päätteeksi. Tämä prosessi kattaa rikosoikeudellisten menettelyjen ja usein täydentävien siviilioikeudellisten tai hallinnollisten menettelyjen eri vaiheet ja päättyy jälleen uuteen menettelyyn, jossa uhrin voivat vaatia korvausta valtiolta. Yksikin virhe missä tahansa edeltävässä vaiheessa saattaa johtaa siihen, ettei uhri saa korvausta valtiolta.

Rikoksentekijöiden maksamat korvaukset

Vaikka uhrilla on oikeus vaatia korvausta rikoksentekijältä, terrori-iskujen tekijät usein menehtyvät eikä oikeuden eteen saaduilla tekijöillääkään usein ole taloudellisia resursseja maksaa korvauksia uhreilleen.

Hätäavustukset

Milquet suosittelee, että terrorismin uhreille maksettaisiin hätäavustusta, joka kattaa alkuvaiheen kulut (esim. perheenjäsenten matkat, hautauskulut), 15–30 päivän kuluessa tahallista väkivaltaisesta teosta. Milquet toteaa, että tämä parantaisi ratkaisevasti uhrien asemaa. Hän nostaa esille Ranskan terrorismin ja muiden rikosten uhreille tarkoitetun takuurahaston (FGTI) hyvänä esimerkkinä hätäavustusjärjestelmästä, jolla varmistetaan avustusten maksaminen viikkojen kuluessa hyökkäyksestä.

Toinen esimerkki on Saksan vaikeiden olosuhteiden perusteella maksettava korvaus (Härteleistungen). Tämän järjestelmän avulla hätäavustus voidaan maksaa viikon kuluessa hakemuksen jättämisestä olennaisena osana taloudellista tukea.

Menettelyjen yksinkertaistaminen ja digitalisointi

Lisäksi Milquet suosittelee (suositus 28) kansallisten korvausmenettelyjen yksinkertaistamista ja digitalisointia.

Yksinkertaistaminen voidaan toteuttaa vähentämällä hakemusten hyväksymiseen tarvittavien asiakirjojen määrää, edistämällä asiakirjojen digitalisointia, helpottamalla asiakirjojen käännättämistä (maksuton palvelu uhreille), edistämällä verkossa toimivia korvaushakemuskäytäntöjä ja perustamalla verkkopalvelu ja/tai puhelinpalvelu, jonka kautta uhrin voivat pyytää korvausmenettelyä koskevia neuvoja.

Digitaaliset korvausasiakirjat saattaisivat keventää uhrien hallinnollista taakkaa. Yhteisten näyttövaatimusten vahvistaminen merkittävillä vahinkotyypeille edistäisi rajatylittävien tapausten uhrien yhdenvertaista kohtelua ja yhteisten vaatimusten soveltamista. Lisäksi yhteinen hakulomake (joka sisältää myös yhteiset näyttö- ja kelpoisuusvaatimukset), jota uhrien olisi käytettävä hakiessaan korvausta rajatylittävissä tapauksissa, lisäisi oleellisten tietojen saatavuutta ja tietoisuutta uhrien korvausjärjestelmistä rajatylittävissä tapauksissa.

Oikeudenmukaisuus ja asianmukaisuus

EU:n jäsenvaltioiden välillä on eroja siinä, miten kansalliset korvausjärjestelmät on organisoitu. Tämä tarkoittaa sitä, että sekä korvaustasot että korvausmekanismien tehokkuus vaihtelevat unionissa. Vähimmäisvaatimusten puute vaikuttaa näin ollen terrorismin uhrien oikeuteen saada korvauksia.

Euroopan unionin tuomioistuin selvensi asiassa C 129/19 vuoden 2004 korvausdirektiivin soveltamisalaa. Tuomioistuin totesi, että korvausdirektiivin mukaan jäsenvaltioiden on maksettava korvaus kaikille jäsenvaltion alueella tehtyjen tahallisten väkivaltarikosten uhreille, myös asianomaisen jäsenvaltion alueella asuville. Korvausdirektiivissä tarkoitetun valtion korvauksen ”oikeudenmukaisen ja asianmukaisen” luonteen määrittämisperusteiden osalta tuomioistuin selvensi, että korvauksen ei välttämättä edellytetä varmistavan uhrille aiheutuneen kärsimyksen täyttämistä hyvitystä, mutta sen määrä ei voi olla puhtaasti symbolinen.

Korvausvaatimusten määrän äkillinen kasvu

Joëlle Milquet suosittelee, että jäsenvaltioilla olisi oltava käytössään oikeudenmukaiset ja asianmukaiset kansalliset korvausjärjestelmät, jotka sisältävät myös tehokkaat menettelyt, joilla voidaan joustavasti hallita korvausvaatimusten määrän äkillistä kasvua esimerkiksi terrori-iskun seurauksena.

Uhrien oikeuksia koskeva EU:n strategia (2020–2025)

Euroopan komission uhrien oikeuksia koskevassa EU:n strategiassa (2020–2025) todetaan, että Euroopan komissio seuraa ja arvioi korvauksia (mukaan lukien valtion ja rikoksenteelijän maksamia korvauksia) koskevaa EU:n lainsäädäntöä ja ehdottaa tarvittaessa vuoteen 2022 mennessä toimenpiteitä tämän kehityksen täydentämiseksi.

Strategiassa kuvataan useita keskeisiä jäsenvaltioille suunnattuja toimia:

- arvioidaan kansallisia korvausjärjestelyjä ja tarvittaessa poistetaan olemassa olevat menettelylliset esteet
- varmistetaan, että oikeudenmukainen ja riittävä valtion korvaus tahallisista väkivaltarikoksista, myös terrorismin uhreille, otetaan huomioon kansallisissa talousarvioissa
- varmistetaan jäädyttämistä ja menete-

tyksi tuomitsemista koskevien päätösten vastavuoroisesta tunnustamisesta annettun asetuksen, etenkin sen omaisuuden palauttamista uhrille ja uhrien korvauksia koskevien säännösten, soveltaminen kaikilta osin

- toteutetaan toimia sen varmistamiseksi, ettei uhreja altisteta korvausmenettelyn aikana toissijaiselle uhriksi joutumiselle
- helpotetaan tasa-arvoista tiedonsaantia kansallisista korvausjärjestelyistä (luodaan interaktiivisia, helposti saatavilla olevia ja helppokäyttöisiä verkkosivustoja)
- varmistetaan, että kansallisten korvauksista vastaavien viranomaisten henkilöstö on tietoinen uhrien oikeuksista ja tarpeista, jotta vältetään toissijaisen uhriksi joutumisen riskit
- tehdään rajatylittävissä tapauksissa yhteistyötä muiden jäsenvaltioiden kanssa asiaankuuluvien EU:n rakenteiden puitteissa.

Keskeisiä toimia muille sidosryhmille:

- uhrien oikeuksien eurooppalainen verkosto ja korvauksia käsittelevien kansallisten yhteysviranomaisten eurooppalainen verkosto tutkivat, miten ne voisivat parantaa yhteistyötään ja viimeksi mainitun verkoston tehokkuutta
- uhrien tukijärjestöt ovat yhteydessä korvauksista vastaaviin kansallisiin viranomaisiin tuen tarjoamiseksi, parhaiden käytäntöjen vaihtamiseksi ja keskinäisten koulutustoimien toteuttamiseksi.

Jäsenvaltioiden korvausjärjestelmät

Tiukat tukikelpoisuuskriteerit voivat estää terrorismin uhreja hakemasta korvausta. Joissakin jäsenvaltioissa on käytössä erityisiä korvausjärjestelmiä tai joustavia hakumenettelyjä laajamittaisen terrori-iskun tai jatkuvan terrorismin uhreille. Jotkin jäsenvaltiot ovat perustaneet terrorismin uhreille muiden tahallisten väkivaltarikosten uhreille tarkoitetusta korvausjärjestelmästä erillisen järjestelmän (esim. Espanja ja Ranska) tai ottaneet käyttöön joustavampia menettelyjä saman korvausjärjestelmän puitteissa (esim. Belgia).

Lisätietoa:



- Neuvoston direktiivi 2004/80/EY rikoksen uhreille maksettavista korvauksista (korvausdirektiivi)
- Tuomioistuimen 16.7.2020 antama tuomio asiassa C 129/19, Presidenza del Consiglio dei Ministri v. BV, ECLI:EU:C:2020:566
- Milquet (2019) Strengthening Victims' Rights: From Compensation to Reparation
- Euroopan komissio (2020), Uhrien oikeuksia koskeva EU:n strategia (2020–2025)
- 🌐 Euroopan oikeusportaali: EU-maiden kansalliset korvausjärjestelmät
- 🌐 Fonds de Garantie des Victimes
- 🌐 «Härteleistungen» or hardship compensation
- 🕒 Victim's impact statement: taking the perpetrators to Court to receive compensation

2. UHRIEN ERITYISRYHMIEN HUOMIOON OTTAMINEN

2.1 RAJATYLITTÄVIEN TAPAUSTEN UHRIT

KUVATUT OIKEUDET

Rajatyöttävien tapausten uhrien oikeuksia käsitellään kaikissa kolmessa terrorismin uhrien kannalta merkityksellisessä direktiivissä.

Uhridirektiivin 17 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on huolehdittava siitä, että niiden toimivaltaiset viranomaiset voivat toteuttaa aiheellisia toimenpiteitä niiden vaikeuksien lieventämiseksi, jotka aiheutuvat uhrin asumisesta muussa jäsenvaltiossa kuin siinä, jossa rikos on tehty, erityisesti kun on kyse oikeudellisten menettelyjen järjestämisestä.

Sen jäsenvaltion viranomaisten, jossa terrorismi on tehty, on tätä varten voitava:

- a. ottaa uhrilta lausunto välittömästi terrorismi-iskun jälkeen
- b. soveltaa ulkomailla asuvien uhrien kuulemisessa mahdollisuuksien mukaan video- ja puhelinneuvotteluita.

Jäsenvaltioiden on myönnettävä rikosoikeudelliseen menettelyyn osallistuvalla uhrille mahdollisuus saada korvausta kuluista, joita hänelle on aiheutunut aktiivisesta osallistumisesta rikosoikeudelliseen menettelyyn hänen asiaankuuluvan rikosoikeudellisen järjestelmän mukaisen asemansa mukaisesti. Edellytykset tai menettelymääräykset, joiden nojalla uhri voi saada korvausta, määritetään kansallisessa oikeudessa. (Uhridirektiivin 14 artikla.)

Uhridirektiivin 26 artiklassa edellytetään, että jäsenvaltiot toteuttavat asianmukaisia toimia helpottaakseen jäsenvaltioiden välistä yhteistyötä, jotta parannetaan uhrien mahdollisuuksia käyttää tässä direktiivissä ja kansallisessa lainsäädännössä vahvistettuja oikeuksiaan. Tällaisen yhteistyön tarkoituksena on oltava ainakin:

- a. parhaiden käytäntöjen vaihto

- b. neuvottelu yksittäisissä tapauksissa
- c. apu eurooppalaisille verkostoille, jotka työskentelevät suoraan uhrin oikeuksien kannalta merkityksellisten asioiden parissa.

Korvausdirektiivin 1 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että jos tahallinen väkivaltarikos on tehty muussa jäsenvaltiossa kuin korvauksen hakijan asuinvaltiossa, hakijalla on oikeus tehdä hakemus asuinvaltionsa viranomaiselle tai muulle elimelle.

Jäsenvaltioiden on varmistettava, että terrorismin uhreilla, jotka asuvat muussa jäsenvaltiossa kuin siinä, jossa terrorismirikos tehtiin, on mahdollisuus saada tietoja oikeuksistaan, tarjolla olevista tukipalveluista ja käytävissä olevista korvausjärjestelmistä siinä jäsenvaltiossa, jossa terrorismirikos tehtiin. Asianomaisten jäsenvaltioiden on toteutettava asianmukaisia toimia helpottaakseen toimivaltaisten viranomaistensa tai asiantuntijatuken antavien yksiköidensä välistä yhteistyötä sen varmistamiseksi, että terrorismin uhreilla on tosiasiallinen mahdollisuus saada näitä tietoja. (Terrorismintorjuntadirektiivin 26 artiklan 1 kohta.)

Lisäksi jäsenvaltioiden on varmistettava, että kaikilla terrorismin uhreilla on mahdollisuus käyttää seuraavia palveluja:

- a. emotionaalinen ja psykologinen tuki, kuten apu ja neuvonta trauman yhteydessä;
- b. neuvonta ja tietojen antaminen asiaan liittyvistä oikeudellisista, käytännöllisistä tai taloudellisista asioista, mukaan lukien terrorismin uhrien tiedonsaantioikeuden käyttämisen helpottaminen.

Palveluja on tarjottava sen jäsenvaltion alueella, jossa uhrit asuvat, vaikka terrorismirikos olisi tapahtunut toisessa jäsenvaltiossa (26 artiklan 2 kohta).

Terrorismintorjuntadirektiivin johdanto-osan 30 kappaleessa edellytetään, että jäsenvaltiot toteuttavat aiheelliset toimenpiteet keskinäisen yhteistyön helpottamiseksi, jotta varmistetaan, että terrorismin uhreilla, jotka asuvat muussa jäsenvaltiossa kuin siinä, jossa terrorismirikos

tehtiin, on tosiasiallinen mahdollisuus saada tietoa. Lisäksi jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että terrorismin uhreilla on mahdollisuus saada siinä jäsenvaltiossa, jossa he asuvat, pitkäaikaisia tukipalveluja myös silloin, kun terrorismirikos on tapahtunut toisessa jäsenvaltiossa.

NÄIHIN OIKEUKSIIN LIITTYVÄT TERRORISMIN UHRIEN TARPEET



ESIMERKKEJÄ KÄYTÄNNÖN SOVELTAMISESTA SEKÄ LISÄTIETOJA

Terrorismin uhrien yhteyspisteet

On suositeltavaa, että kaikki EU:n jäsenvaltiot nimeävät kansallisen keskitetyn yhteyspisteen terrorismin uhreja varten. Tällaisilla valtiollisella tasolla päätetyillä keskitetyillä yhteyspisteillä olisi oltava keskeinen rooli nopean ja tehokkaan yhteistyön helpottamisessa iskun kohteena olleen jäsenvaltion ja uhrin asuinvaltion

asiaankuuluvien viranomaisten välillä.

EU ja kolmannet maat

EU:ssa tapahtuvien terrori-iskujen varalta käytössä olevat rakenteet voivat olla hyödyllisiä myös kolmansien maiden tapauksessa eli esimerkiksi kolmansien maiden kansalaisille, jotka ovat joutuneet terrori-iskun kohteeksi EU:n alueella, tai EU:n kansalaisille, jotka ovat joutuneet terrori-iskun kohteeksi EU:n ulkopuolella.

Lisätietoa:



- 🌐 Cellule nationale Victimes (2020) Guide pour les victimes belges d'une attaque terroriste à l'étranger
- German Presidency report (2020) State of play regarding support for victims of terrorism, particularly in cross-border situations

2.2 LAPSET

KUVATUT OIKEUDET

Jos uhri on lapsi, jäsenvaltioiden on uhridirektiiviä sovellettaessa huolehdittava siitä, että hänen etunsa otetaan ensisijaisesti huomioon ja arvioidaan yksilöllisesti. Ensisijaisesti on sovellettava lapsikeskeistä lähestymistapaa, jossa otetaan asianmukaisesti huomioon lapsen ikä, kypsyys, näkemykset, tarpeet ja huolenaiheet. Lapselle ja hänen mahdolliselle vanhempainvastuunkantajalleen tai muulle oikeudelliselle edustajalleen on ilmoitettava kaikista, erityisesti lapseen kohdistuvista toimenpiteistä tai oikeuksista. (Uhridirektiivin 1 artiklan 2 kohta.)

Lapsiuhrien oletetaan olevan erityissuojelun tarpeessa johtuen heidän alttiudestaan toissijaiselle ja toistuvalla uhriksi joutumiselle, pelottelulle ja kostotoimille. Lapsiuhreista on laadittava henkilökohtainen arviointi. (22 artiklan 4 kohta.)

Jos uhri on lapsi, jäsenvaltioiden on uhridirektiivin 24 artiklan mukaan huolehdittava siitä, että:

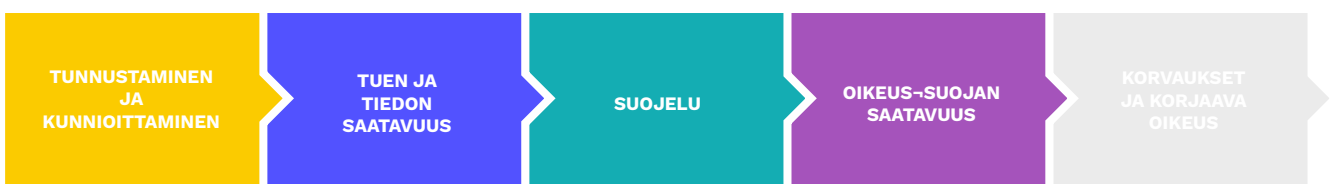
a. rikostutkinnassa kaikki lapsiuhrien kuulus-

telut voidaan tallentaa audiovisuaalisin välinein ja kuulustelujen tallenteita voidaan käyttää todistusaineistona rikosoikeudenkäynnissä

- b. rikostutkinnassa ja rikosoikeudenkäynnissä toimivaltaiset viranomaiset nimeävät lapsiuhriille asianomaisen rikosoikeudellisen järjestelmän mukaisen uhrin aseman mukaisesti erityisedustajan, jos vanhempainvastuunkantajat eivät kansallisen oikeuden mukaan voi edustaa lapsiuhria heidän ja lapsiuhrin välisen eturistiriidan vuoksi tai jos lapsiuhri on ilman huoltajaa tai joutunut eroon perheestään
- c. jos lapsiuhrialla on oikeus oikeusavustajaan, hänellä on oikeus saada oikeudellisia neuvoja ja tulla edustetuksi omissa nimissään menettelyissä, joissa lapsiuhriin ja vanhempainvastuunkantajan välillä on tai saattaa olla eturistiriita.

Jäsenvaltioiden on lisäksi huolehdittava siitä, että toimivaltaiset viranomaiset voivat toteuttaa kaikki lainmukaiset toimenpiteet estääkseen kaiken sellaisen tiedon julkisen levittämisen, joka voisi mahdollistaa lapsiuhrien tunnistamisen (uhridirektiivin 21 artiklan 1 kohta).

NÄIHIN OIKEUKSIIN LIITTYVÄT TERRORISMIN UHRIEN TARPEET



ESIMERKKEJÄ KÄYTÄNNÖN SOVELTAMISESTA SEKÄ LISÄTIETOJA

Useimmat lapset reagoivat katastrofeihin järkevästi ja asianmukaisesti, etenkin jos he saavat suojelua, tukea ja vakautta vanhemmiltaan ja muilta luotetuilta aikuisilta. Aikuisten tavoin myös lapsilla voi esiintyä terrori-iskun jälkeen erilaisia oireita, kuten päänsärkyä tai vatsakipua. Lasten pelko voi johtua myös heidän mielikuvitukseltaan, sillä toisin kuin aikuiset, lapset eivät välttämättä osaa arvioida, mitkä pelot ovat todellisia ja mitkä eivät. Lapsen pelkoon tulisi kuitenkin suhtautua vakavasti. Lapsille ja nuorille olisi annettava tietoa heidän ikätasolleen sopivalla tavalla.

Terrori-iskusta selvinneitä lapsia kohdattaessa olisi hyvä muistaa kysyä myös heidän sisarustensa terveydentilasta ja hyvinvoinnista.

Huoltajien ja lasten välinen vuorovaikutus

Traumaperäiset stressioireet vanhemmilla näyttävät lisäävän vastaavien oireiden riskiä myös lapsilla ja päinvastoin. On tärkeää arvioida sekä lasten että vanhempien terveyttä, vaikka vain osa heistä olisi joutunut iskun uhriksi. Vanhemmat eivät ehkä osaa tulkita lapsensa reaktioita, joten he saattavat rangaista lasta epätavallisesta käytöksestä, kuten heikosta koulumenestyksestä.

Koulujen ja päiväkotien rooli

Koulut ja päiväkodit voivat auttaa tunnistamaan lasten terveysongelmia ja suorituskyvyn heikentymistä. Lasten käyttäytymisen ja suoriutumisen arvioiminen koulussa ja sosiaalisessa toiminnassa voi olla tärkeää apua tarvitsevien lasten tunnistamiseksi. Myös opettajilla, kouluterveydenhoitajalla ja koulupsykologilla voi olla keskeinen rooli traumatisoituneiden lasten ja nuorten tukemisessa. Traumaperäisistä stressioireista kärsivillä lapsilla voi olla keskittymisvaikeuksia, mikä saattaa heikentää lapsen suoriutumista koulussa, lisätä mielenterveysongelmia ja käynnistää jatkuvan stressistä johtuvien ongelmien kierteen. Koulun henkilöstö voi tarvita ohjausta siitä, miten tällaisia lapsia voidaan tukea. Voi myös olla asianmukaista ohjata lapset ja nuoret sellaisten erikoistuneiden tukiohjelmaorganisaatioiden puoleen, joilla on kokemusta erityisesti näistä ikäryhmistä.

Lisätietoa :



- Kar (2009) Psychological impact of disasters in children: review of assessment and interventions
- Pfefferbaum, B., Jacobs, A., Griffin, N. & Houston, J. B. (2015) Children's Disaster Reactions: the Influence of Exposure and Personal Characteristics
- Hamblen (2019) Terrorist Attacks and Children
- 🌐 The terror attack: Experience and reactions among Utøya survivors

3. TUEN JÄRJESTÄMINEN

3.1 TERRORI-ISKUJEN UHRIEN TUKITOIMIEN VALMISTELU JA JÄRJESTÄMINEN

KUVATUT OIKEUDET

Uhridirektiivin 25 artiklan 5 kohdassa säädetään, että koulutuksessa on työtehtävien sekä oikeusalalla toimivan ja uhrin välisten yhteyksien luonteen ja tason mukaan pyrittävä antamaan oikeusalalla toimiville valmiudet tunnistaa uhri ja kohdella häntä kunnioittavasti, ammattimaisesti ja syrjimättömästi.

Direktiivin 25 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on huolehdittava siitä, että viranomaiset, jotka todennäköisesti joutuvat kohtaamaan uhreja, kuten poliisit ja tuomioistuinten henkilöstö, saavat sekä yleistä koulutusta että erityiskoulutusta. Direktiivin 25 artiklan 2 kohdassa veloitetaan jäsenvaltiot järjestämään sekä yleistä koulutusta että erityiskoulutusta, jotta lisätään tuomarien ja syyttäjien tietoisuutta uhrien tarpeista. Lisäksi 25 artiklan 3 kohdassa veloitetaan jäsenvaltiot suosittelemaan, että lakimieskunnan koulutuksesta vastaavat tahot tarjoavat sekä yleistä koulutusta että erityiskoulutusta, jotta lisätään lakimiesten tietoisuutta uhrien tarpeista.

Jäsenvaltioiden on julkisten palvelujensa kautta tai rahoittamalla uhrien tukijärjestöjä edistettävä aloitteita, jotka mahdollistavat sen, että uhrien tukipalveluja tarjoavat tahot saavat asianmukaista koulutusta sellaiselle tasolle asti, jota heidän yhteytensä uhreihin edellyttävät, ja sen, että ne noudattavat ammatillisia vaatimuksia sen varmistamiseksi, että näitä palveluja tarjotaan puolueettomasti, kunnioittavasti ja ammattitaitoisesti (25 artiklan 4 kohta).

Terrorismintorjuntadirektiivin 24 artiklan 4 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava,

että niillä on olemassa kansallisen pelastuspalveluinfrastruktuurinsa puitteissa mekanismit tai toimintatavat tukipalvelujen aktivoimiseksi terrorismin uhreja varten. Mekanismeissa tai toimintatavoissa on otettava asiaankuuluvien viranomaisten, virastojen ja elinten välinen koordinaatio huomioon, jotta uhrien ja heidän perheenjäsentensä tarpeisiin voidaan vastata kattavasti heti terrori-iskun tapahduttua ja niin kauan kuin se on tarpeen, mukaan lukien riittävät keinot, joilla helpotetaan uhrien ja heidän perheenjäsentensä tunnistamista ja heille tiedottamista.

Jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että niiden kansallisessa pelastuspalveluinfrastruktuurissa vastataan kattavasti terrorismin uhrien erityistarpeisiin heti terrori-iskun tapahduttua ja niin kauan kuin se on tarpeen. Jäsenvaltiot voivat perustaa sitä varten yhteisen ajan tasalla pidettävän verkkosivuston, jolla on kaikki merkitykselliset tiedot, ja uhreja ja heidän perheenjäseniään varten hätätilanteen tukikeskuksen, joka antaa psykologista ensiapua ja emotionaalista tukea. (Terrorismintorjuntadirektiivin johdanto-osan 29 kappale.)

Tukipalveluissa olisi otettava huomioon, että terrorismin uhrien erityistarpeet voivat muuttua ajan myötä. Sen vuoksi jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että tukipalveluilla vastataan vähintään haavoittuvimpien terrorismin uhrien emotionaalisiin ja psykologisiin tarpeisiin ja ilmoitetaan kaikille terrorismin uhreille emotionaalisen ja psykologisen lisätuen saatavuudesta, apu ja neuvonta trauman yhteydessä mukaan lukien. (Terrorismintorjuntadirektiivin johdanto-osan 29 kappale.)

VARAUTUMINEN JA KOULUTUS – HYVIÄ ESIMERKKEJÄ JA LISÄTIETOA

Valmius voidaan määritellä kyvyksi vastata terrori-iskun uhrien tarpeisiin ja ongelmiin. Se edellyttää suunnittelua, yhteistyötä ja koulutusta.

Suunnittelu ja yhteistyö

Viranomaisten, pelastusyksiköiden, terveydenhoito- ja mielenterveyslaitosten sekä uhrien tukijärjestöjen olisi tehtävä yhteistyötä kattavan kriisivalmiuskehityksen luomiseksi. Useimmissa nykyisissä kehyksissä on huomioitu seuraavat seikat: 1) suunnitelmat, toimintatavat, sopimukset ja keskinäiset sopimukset, 2) käytettävissä olevat ja välttämättömät laitteet, 3) käytettävissä oleva ja välttämätön henkilöstö, 4) komentoketju, valvonta ja koordinointi, 5) kriisiviestintä, 6) yleisötiedotus, 7) turvallisuus ja turvatoimet, 8) jatkuvuus ja siirtymät, 9) tiedot ja taidot sekä 10) rahoitus.

Edellä mainittujen toimijoiden muodostaman vahvan verkoston kehittäminen ja jatkuva tiedonvaihto suunnittelu- ja varautumisvaiheissa ovat ratkaisevan tärkeitä terrori-iskun uhrien menestyksekkään tukemisen kannalta.

Koulutus

Lainvalvonnan, (kansallisen, alueellisen ja paikallistason) hallinnon, terveyden- ja sosiaalihuollon, kansalaisjärjestöjen ja tukivirastojen ammattilaisille annettavalla koulutuksella varmistetaan, että henkilöstöllä on tarvittavat taidot, kun se joutuu tekemisiin uhrien kanssa.

Koulutus antaa tietoa hätätilanteita koskevista käytännöistä, toimintatavoista ja menettelyistä sekä parantaa henkilöstön yleistä osaamista ja itseluottamusta. Muita hyötyjä ovat muiden yksilöiden ja kumppanien roolien parempi ymmärtäminen, puutteiden tai rajoitteiden havaitseminen suunnitelmissa, toimintatavoissa tai menettelyissä sekä kokemustenvaihtoa edistävien mahdollisuuksien luominen. Kriisitoimien testaaminen ja harjoittelu auttaa myös yhdistämään koulutuksessa opittuja asioita aiemmista iskuista saatuihin kokemuksiin.

Uhrien oikeuksia koskevassa EU:n strategiassa 2020–2025 todetaan, että Euroopan komissio aikoo valvoa asiaankuuluvien EU:n sääntöjen täytäntöönpanoa keskittymällä myös

koulutustoimien tarjoamiseen uhrien kanssa kosketuksissa oleville toimijoille, kuten oikeusviranomaisille ja muulle oikeusalan henkilöstölle, kuten asianajajille, syyttäjille, tuomioistuinten henkilöstölle sekä vankila- ja ehdonalaishenkilöstölle. Tältä osin komissio vahvistaa yhteistyötään Euroopan juridisen koulutusverkoston (EJTN) kanssa. Komissio aikoo myös edistää uhrien oikeuksien ja uhrien kanssa käytävän viestinnän parempien menetelmien ymmärtämistä lainvalvontaviranomaisten parissa Euroopan unionin lainvalvontakoulutusviraston (CEPOL) avustuksella.

KRIISIVAIHE – HYVIÄ ESIMERKKEJÄ JA LISÄTIETOA

Kun hätätilanne on julistettu, on tehtävä tarvearviointi. Arvioinnin perusteella käynnistetään kriisitoimet, ja keskeisille toimijoille (esim. uhrien tukijärjestöt, Punainen Risti) annetaan hälytys ryhtyä toimeen. Joissakin olosuhteissa voi olla tarpeen ottaa myös muita toimijoita mukaan toimintaan. Kaikkien osallistujien on oltava tietoisia roolistaan kriisivalmiuskehityksessä, ja kaikkien yksiköiden odotetaan tekevän yhteistyötä. Hyvin suunniteltu ja valmisteltu komentoketju, valvonta ja koordinointi ovat ratkaisevan tärkeitä kaikkien hätätilanteeseen liittyvien tarpeiden täyttämiseksi.

Paikallisilla toimijoilla (esim. paikallisyhteisöjen työntekijät, paikalliset poliisit, vapaaehtoistyöntekijät) on keskeinen rooli sen varmistamisessa, että tapahtumaan voidaan reagoida nopeasti. Paikallista tasoa laajemman tason toimijat (esim. Punainen Risti, uhrien tukijärjestöt) voivat tukea paikallisten toimijoiden toimia kokemuksensa, asiantuntemuksensa ja perusteellisen koulutuksen ansiosta.

Kriisivaiheeseen kuuluvat myös inhimillisten tarpeiden ennakointi ja uhrien kirjaaminen. Tässä vaiheessa keskeisiin tarpeisiin kuuluvat turvallisuus, akuutti lääkintäapu, majoitus, juomavesi ja ravitsemus, lääkkeet, saniteettitilat, kumppanin, perheen ja läheisten ystävien tuki sekä tiedon saaminen tilanteesta.

Palo- ja pelastushenkilöstöön, poliisiin, sairaankuljetuspalveluihin ja muihin viranomaisiin kohdistuu paineita järjestyksen ylläpitämisen ja väestön fyysisen turvallisuuden varmistamisen sekä tarkkojen tietojen antamisen osalta. Viranomaisten vastuu ulottuu välittömiä uhreja laajemmalle: niillä on velvollisuus tiedottaa tilanteesta myös

laajemmalle yleisölle (kuten uhrien perheille ja suurelle yleisölle) nopeasti, tehokkaasti ja tarkasti yhteistyössä tiedotusvälineiden ja sosiaalisen median alustojen kanssa.

Kriisivaihe määrittää, millaista tukea uhrin tarvitsevat lyhyellä, keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä. Uhrien tietojen täsmällinen kirjaaminen varmistaa, että heidän tarpeitaan ja ongelmiaan voidaan seurata ja tukea ennakoivasti kriisivaiheen jälkeen.

Jos terrori-iskun uhrien määrä on suuri, sairaaloiden, uhrien tunnistamisesta vastaavien tiimien, syyttäjänviraston ja hallituksen on toimittava tiiviissä yhteistyössä. Näiden organisaatioiden tulisi sopia etukäteen uhrien tietojen kirjaamisesta ja jakamisesta koskevista vakiomenetelmistä tietosuojasääntöjen mukaisesti, jotta uhrien tiedot voidaan syöttää keskusrekisteriin. Lisäksi läheistensä kohtalosta tiedustelevia ystäviä ja sukulaisia varten olisi perustettava keskitetty yhteispiste, jolla on pääsy keskusrekisteriin.

Siirtyminen kriisivaiheesta keskipitkän aikavälin tukipalveluihin edellyttää tehokasta koordinoitua siirtymämekanismia, johon sisältyy myös uhrien ennakoiva lähestyminen, auttaa varmistamaan, että tukea tarjotaan sujuvalla ja keskeytymättömällä tavalla.

KESKIPITKÄN JA PITKÄN AIKAVÄLIN TUKEA – HYVIÄ ESIMERKKEJÄ JA LISÄTIETOA

Käsitteet

Termeillä 'keskipitkä' ja 'pitkä' ei viitata tiettyyn määrään viikkoja tai kuukausia. Yleensä 'keskipitkällä aikavälillä' tarkoitetaan kriisivaiheen jälkeistä aikaa, jolloin terrorismin uhreille on tarjolla runsaasti erilaisia tukimuotoja. Jossakin vaiheessa käytettävissä olevat tukimuodot kuitenkin vähenevät

huomattavasti, ja ne jäävät alhaisemmalle tasolle 'pitkällä aikavälillä'.

Jotkut uhrin kärsivät fyysisistä tai henkisistä ongelmista välittömästi iskun jälkeen. Useimmat toipuvat ajan mittaan, mutta osa uhreista tarvitsee pitkäjänteistä ammatillista hoitoa. Tukijärjestelmän olisi oltava uhrien käytettävissä niin kauan kuin se on tarpeen.

Siirtymävaihe

Kun tuen kysyntä vähenee (siirtyminen keskipitkältä aikaväliltä pitkälle aikavälille), palveluntarjoajat vähentävät apua antavan henkilöstön määrää, mikä on looginen askel kysynnän ja tarjonnan tasapainottamisen kannalta. Palvelujen ja koordinoituneiden mekaniikkien helppo käytettävyys olisi kuitenkin edelleen varmistettava. Ensinnäkin uhrin, jotka eivät ole hakeneet tukea aikaisemmin, saattavat tarvita tukipalveluja myöhemmin. Toiseksi ulkoiset tapahtumat, kuten mediahuomio, rikosasian vireillepano tuomioistuimessa tai uudet terrori-iskut, voivat lisätä tuen tarvetta.

Palveluntarjoajat

Käytännössä palvelujen tarjonnasta keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä vastaavat usein useat eri toimijat, kuten julkinen sektorijaterveydenhuolto, koulutus- ja sosiaaliturvajärjestelmät sekä kansalaisyhteiskunnan organisaatiot, mukaan lukien uhrien tukijärjestöt. Myös vertaistukiryhmät (uhrien yhdistykset) voivat tarjota pitkäaikaista apua – joskus uhrin koko elämän ajan.

Keskipitkän ja pitkän aikavälin tukea antavissa organisaatioissa tarvitaan asiantuntijoita, päteviä ja koulutettuja ammattilaisia, jotka osaavat vastata uhrien yksilöllisiin tarpeisiin (käytännöllisen, oikeudellisen, taloudellisen ja psykososiaalisen tuen alueilla).

Rahoitus

Jotta palveluntarjoajat voivat tarjota tukea terrorismin uhreille, ne tarvitsevat rahoitusta. Vaikka erityisavustusta voidaan myöntää kriisivaiheessa ja keskipitkällä aikavälillä, se ei yleensä riitä siihen, että organisaatiot voisivat tukea monimutkaisia tapauksia pitkällä aikavälillä. Tarvitaan sekä hätärahoitusta että pitkäaikaista rahoitusta, jotta uhreille voidaan tarjota tarvittavaa jatkuvaa apua.

Euroopan komissio toteaa uhrien oikeuksia koskevassa EU:n strategiassa, että se aikoo jatkaa rahoitusmahdollisuuksien tarjoamista vuosina 2021–2027 (uusi monivuotinen rahoituskehys), jotta uhrien tukijärjestöt voivat osaltaan edistää uhrien oikeuksia koskevien EU:n sääntöjen täytäntöönpanoa. Yksi komission keskeisistä toimista on EU-rahoituksen tarjoaminen kansallisille uhrien tukijärjestöille ja asiaankuuluville yhteisöpohjaisille järjestöille tiedon, tuen ja suojelun tarjoamiseksi uhreille.

Lisätietoa:



- Juen et al. (2016) The Comprehensive Guideline On Mental Health And Psychosocial Support (MHPSS) In Disaster Settings
- Euroopan komissio (2020), Uhrien oikeuksia koskeva EU:n strategia (2020–2025)
- Verheul & Dückers (2020) Defining and operationalizing disaster preparedness in hospitals: a systematic literature review
- Service Public Fédéral Santé publique, Sécurité de la Chaîne alimentaire et Environnement - Le plan d'intervention psychosociale
- GCTF (2012) Madrid Memorandum on Good practices for Assistance to Victims of Terrorism Immediately after the Attack and in Criminal Proceedings
- Euroopan komissio (2020), Komission kertomus Euroopan parlamentille ja neuvostolle direktiivin 2012/29/EU täytäntöönpanosta
- Victim Support Europe, APAV (2019) VOCIARE Synthesis Report
- 🌐 Uhrien oikeuksien eurooppalainen verkosto (englanniksi)

3.2 UHRIEN TUNNISTAMINEN JA TIEDOT UHREISTA

KUVATUT OIKEUDET

Terrorismintorjuntadirektiivissä (24 artiklan 4 kohta) edellytetään jäsenvaltioiden varmistavan, että niillä on olemassa mekanismit tai toimintatavat, joissa otetaan asiaankuuluvien viranomaisten, virastojen ja elinten välinen koordinaatio huomioon, jotta uhrien ja heidän perheenjäsentensä tarpeisiin voidaan vastata kattavasti heti terrori-iskun tapahduttua ja niin kauan kuin se on tarpeen, mukaan lukien riittävät keinot, joilla helpotetaan uhrien ja heidän perheenjäsentensä tunnistamista ja heille tiedottamista.

NÄIHIN OIKEUKSIIN LIITTYVÄT TERRORISMIN UHRIEN TARPEET



ESIMERKKEJÄ KÄYTÄNNÖN SOVELTAMISESTA SEKÄ LISÄTIETOJA

Terrori-iskun uhrin ovat heterogeeninen ryhmä, joka kattaa haavoittuneet ja kuolleet, kadonneet, uhrien sukulaiset, rajatylittävien tapausten uhrin sekä todistajat, jotka saattavat vasta kuukausia myöhemmin ymmärtää tarvitsevänsä psykologista tukea traumaperäisen stressin seurausten lievittämiseksi. Vaikka rikoksen uhrien oikeudet vaihtelevat kärsityn vahingon suuruuden ja yksilöllisten tarpeiden mukaan, on olennaisen tärkeää tunnistaa mahdollisimman pian kaikki terrori-iskun uhrin.

Hätävaiheessa tunnistaminen tapahtuu usein tapahtumapaikalla pelastustyöntekijöiden toimesta, sairaaloissa, välittömästi iskun jälkeen perustetuissa hätäkeskuksissa tai tiloissa, joissa uhrin kootaan yhteen (esim. koulut, kirkot, vi-rastorakennukset).

Heti iskun jälkeen pelastustyöntekijöiden suorittama uhrien tietojen kirjaaminen saattaa vaikuttaa turhalta toimenpiteeltä, ja se saatetaankin laiminlyödä tilanteen tuoksinassa. Jotta näiden tärkeiden tietojen kirjaamista ei unohdettaisi, tätä erityistehtävää hoitamaan olisi nimettävä erilliset henkilöstön jäsenet. Kaikkien asianomaisten viranomaisten olisi kirjattava kunkin uhrin henkilötiedot ja oltava valmiita jakamaan

nämä tiedot tarpeen mukaan.

Uhrien tavoittaminen

Uhrien tunnistaminen tapahtuu nime-tyissä palvelukeskuksissa, keskitetyissä yhteyspisteissä ja sairaaloissa tai puhelinpalvelun ja/tai verkkosivuston kautta, minkä jälkeen uhrien tiedot yhdistetään yhdeksi jatkuvasti päivitettäväksi rekisteriksi. Ilman henkilötietojen keräämistä uhrien tavoittaminen tiedon ja tuen tarjoamista varten voi olla vaikeaa.

Monet terrori-iskujen uhrit, myös välittömät uhrit, poistuvat tapahtumapaikalta ilmoittamatta kenellekään henkilötietojaan. Käytössä on oltava menettelyt tällaisten henkilöiden tavoittamiseksi, jotta heille voidaan kertoa, miksi heidän olisi ilmoitauduttava iskun uhriksi ja miten he hyötyisivät siitä. Prosessin olisi oltava mahdollisimman yksinkertainen, ja se voitaisiin toteuttaa sekä sosiaalisen että perinteisen median tiedotuskampanjoilla. Uhrien tunnistaminen voi jatkua kuukausien tai vuosien ajan, koska ihmiset saattavat vasta myöhemmin ymmärtää olevansa uhreja.

Uhrit saattavat heti iskun jälkeen päättää olla pyytämättä apua tai ilmoittaa, että he eivät tarvitse tai halua apua. Heidän toiveitaan on kunnioitettava, mutta mahdollisuus ottaa uhuriin yhteyttä myöhemmin (esimerkiksi oikeudellisissa asioissa) olisi jätettävä avoimeksi. Kokemus on osoittanut, että ajan mittaan uhrit hyötyvät siitä, että järjestöt lähestyvät heitä ja tarjoavat apua ennakoivasti.

Yksityisyyden suoja

Yksityisyyden suojaa koskevat säännökset voivat hankaloittaa tarkkojen tietojen keruu- ja tallennusprosessia. Yksityisyyden suojaa koskevaa kysymystä ei voida ratkaista iskun jälkeisessä, usein kaoottisessa, tilanteessa, joten jäsenvaltioiden olisi toteutettava toimenpiteitä, joilla tuetaan iskun jälkeistä tietojen rekisteröintiprosessia.

On ratkaisevan tärkeää, että kaikki organisaatiot kirjaavat tiedot samalla tavalla. Yhteisymmärryspöytäkirjojen tai muistioiden avulla voidaan varmistaa, että kaikki osapuolet sitoutuvat säännöksiin ja noudattavat niitä. Kerättävien tietojen laajuudesta olisi sovittava etukäteen kaikkien tietoja käyttävien ja uhrien kanssa tekemisissä olevien tahojen kesken. Jos hätäorganisaatiolla on hallussaan vain rajallinen määrä tietoja, tämä voi estää tukipalvelujen yhteydenotot joihinkin uhreihin tulevaisuudessa.

Uhrien tietoja on poliisin, sairaaloiden, uhrien tukijärjestöjen, puhelinpalvelujen ja/tai verkkosivustojen hallussa. Kaikkien tahojen, jotka saattavat kohdata terrori-iskun uhreja, on osaltaan huolehdittava uhrien tietojen tarkasta kirjaamisesta ja tietojen jakamisesta tarpeen mukaan.

Olisi suotavaa, että yksi ainoa organisaatio vastaisi uhreja koskevien tietojen keräämisestä ja ylläpidosta. Tietojen olisi oltava myös muiden tahojen saatavilla, mutta päällekkäisyyksien, oikaisujen ja virheiden havaitseminen on helppompaa, jos vastuu tiedoista on vain yhdellä toimijalla.

Kerättävät tiedot

Kustakin uhrista olisi kerättävä seuraavat tiedot: täydellinen nimi, sukupuoli, syntymäaika, osoite, puhelinnumero, sähköpostiosoite, kansalaisuus, onko uhri menehtynyt tai loukkaantunut, miten kuolema tai loukkaantuminen tapahtui sekä osallisuuden tyyppi (esim. silminnäkijä, sivullinen, läsnä iskun läheisyydessä sijaitsevassa liikkeessä tai toimistossa).

Uhreja olisi pyydettävä antamaan seuraavat yhteystietonsa: osoite, sähköpostiosoite ja puhelinnumero. Lisäksi on hyödyllistä kirjata tiedot esimerkiksi uhrin perheenjäsenistä tai ystävistä, uhrin sijainnista (sairaalan nimi) ja uhrin tilasta (esim. vammat). Ihannetapauksessa kaikki kerätyt tiedot säilytetään (yleisen tietosuoja-asetuksen mukaisesti) asianhallintajärjestelmässä sen varmistamiseksi, että tiedot ovat niitä tarvitsevien saatavilla.

Tietojen jakaminen

Tietojen jakamista koskevien toimintatapojen on oltava soveltuvien EU:n tietosuojasääntöjen mukaisia. Myös organisaation esittämä oikeusperusta tietojen keruulle ja käsittelylle on otettava huomioon, koska suostumus ei ole ainoa edellytys tietojenvaihdolle eikä siihen myöskään voida vedota.

Teknologia

Tietojen tallentamista helpottavia teknisiä ratkaisuja olisi hyvä selvittää, koska ongelmia voi syntyä, jos tiedot kirjoitetaan käsin paperille: tietoja saattaa esimerkiksi kadota tai ne voivat muuttua lukukelvottomiksi. Samoin olisi hyvä selvittää ratkaisuja väärin kirjoitettujen nimien käsittelyyn, koska esimerkiksi vieraskielisen nimen kirjain (kuten aksenttimerkillinen kirjain)

voi vaikuttaa henkilön tunnistamiseen. Tällaiset ongelmat voivat johtaa siihen, että uhri rekisteröidään kahteen kertaan tai että uhrin perheenjäseniä ei voida tavoittaa.

Yleinen tietosuoja-asetus

Arkaluonteisten henkilötietojen käytöstä säädetään luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2016/679 (yleinen tietosuoja-asetus).

Uhrin henkilötietoja voidaan kerätä ja käsitellä, jos vähintään yksi yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklassa vahvistetuista kuudesta käsittelyn oikeudellisesta perusteesta täyttyy. Suostumus on vain yksi näistä. Loput viisi ovat sopimuksen täytäntöönpano, oikeutettu etu, elintärkeä etu, oikeudellinen vaatimus ja yleinen etu. Kaikki kuusi oikeudellista perustetta ovat yhtä päteviä. On suositeltavaa, että kansalliset viranomaiset päättävät yhteistyössä asiaankuuluvien sidosryhmien kanssa parhaasta tavasta kerätä, käsitellä ja jakaa tietoja. Erityistä huomiota olisi kiinnitettävä tarpeeseen ohjata uhrin tukipalvelujen pariin.

Lisätietoa:



- INVICTM (2018) Symposium Report
- Jacobs, J. et. al. (2019) The organization of post-disaster psychosocial support in the Netherlands: a meta-synthesis
- EU:n tietosuojasäännöt

3.3 TERRORISMIN UHRIEN TUKEMINEN

KUVATUT OIKEUDET

Uhridirektiivin 8 artiklassa säädetään, että jäsenvaltioiden on huolehdittava siitä, että uhrilla on tarpeidensa mukaisesti mahdollisuus käyttää maksutta luottamuksellisia uhrin etua edistäviä uhrien tukipalveluja ennen rikosoikeudellista menettelyä, sen kuluessa ja tarvittavan ajan sen jälkeen. Perheenjäsenillä on oltava mahdollisuus käyttää uhrien tukipalveluja tarpeidensa sekä uhriin kohdistuneen rikoksen johdosta aiheutuneen vahingon suuruuden mukaisesti. (8 artiklan 1 kohta.)

Jäsenvaltioiden on helpotettava uhrin ohjaamista uhrien tukipalveluihin rikosilmoituksen vastaanottaneen toimivaltaisen viranomaisen tai muiden asiaankuuluvien yksiköiden toimesta (8 artiklan 2 kohta).

Jäsenvaltioiden on perustettava maksuttomia ja luottamuksellisia erityistukipalveluja uhrien yleisten tukipalvelujen lisäksi tai niiden erottamattomina osina taikka annettava uhrien tukijärjestöille mahdollisuus ottaa yhteyttä tällaista erityistukea antaviin olemassa oleviin erikoisyksiköihin. Uhrilla ja hänen perheenjäsenillään on oikeus käyttää tällaisia palveluja erityistarpeidensa ja uhriin kohdistuneen rikoksen johdosta aiheutuneen vahingon suuruuden mukaisesti. (8 artiklan 3 kohta.)

Uhrien tukipalvelut ja mahdolliset erityistukipalvelut voidaan perustaa julkisina tai valtiosta riippumattomina järjestöinä,

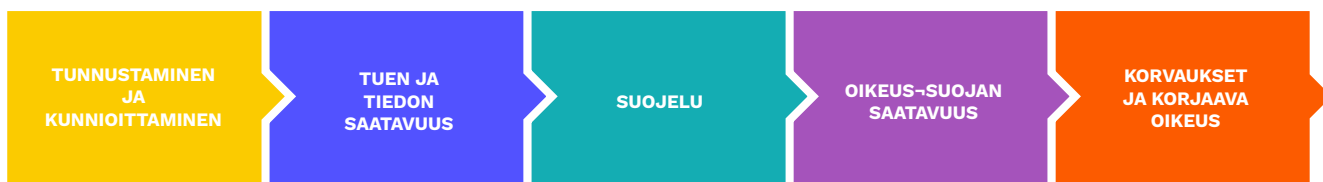
ja ne voidaan järjestää ammatillis- tai vapaaehtois pohjalta (8 artiklan 4 kohta).

Terrorismintorjuntadirektiivin 24 artikla tukee uhridirektiiviä: Jäsenvaltioiden on varmistettava, että käytössä on terrorismin uhrien erityistarpeisiin vastaavia tukipalveluja ja että ne ovat terrorismin uhrien saatavilla välittömästi terrori-iskun jälkeen ja niin kauan kuin tarpeellista. Tällaisia palveluja on tarjottava lisänä uhrien yleisille tukipalveluille, joissa voidaan käyttää erityistukea antavia olemassa olevia yksiköitä, tai näiden yleisten tukipalvelujen erottamattomana osana. (24 artiklan 2 kohta.)

Tukipalveluilla on pystyttävä tarjoamaan apua ja tukea terrorismin uhreille heidän erityistarpeidensa mukaisesti. Palvelujen on oltava luottamuksellisia, maksuttomia ja helposti kaikkien terrorismin uhrien saatavilla. (24 artiklan 3 kohta.)

Jäsenvaltioiden on varmistettava, että niillä on olemassa kansallisen pelastuspalveluin infrastruktuurinsa puitteissa mekanismit tai toimintatavat tukipalvelujen aktivoimiseksi terrorismin uhreja varten. Mekanismeissa tai toimintatavoissa on otettava asiaankuuluvien viranomaisten, virastojen ja elinten välinen koordinaatio huomioon, jotta uhrien ja heidän perheenjäsentensä tarpeisiin voidaan vastata kattavasti heti terrori-iskun tapahduttua ja niin kauan kuin se on tarpeen, mukaan lukien riittävät keinot, joilla helpotetaan uhrien ja heidän perheenjäsentensä tunnistamista ja heille tiedottamista. (24 artiklan 4 kohta.)

NÄIHIN OIKEUKSIIN LIITTYVÄT TERRORISMIN UHRIEN TARPEET



ESIMERKKEJÄ KÄYTÄNNÖN SOVELTAMISESTA SEKÄ LISÄTIETOJA

Vaikka on selvää, että uhreilla on oikeus tukeen, vähemmän selvää on se, miten tuki olisi järjestettävä kussakin maassa: kenen pitäisi tarjota sitä, miten se olisi asetettava saataville ja mitä palveluja olisi tarjottava? Näihin kysymyksiin ei ole yhtä yleispätevää vastausta. Kukin jäsenvaltio määrittää itse ratkaisunsa kansalliset erityisolosuhteet huomioon ottaen. Uhrit voivat saada tukea valtiolta, uhrien tukijärjestöiltä tai molemmilta.

Organisaatiot

Kaikki maat eivät ole kokeneet laajamittaista iskua alueellaan, eikä ole järkevää perustaa erikoistuneita organisaatioita odottamaan iskua. Keskeiset erityistaidot ja menettelyt voitaisiin sisällyttää näiden jäsenvaltioiden olemassa olevien kansallisten uhrien tukijärjestöjen vastuualaan. Vastaavia erityistaitoja tarvitaan usein myös muiden uhriryhmien, kuten henkirikosten uhrien omaisten, tapauksessa. Maissa, joissa terrori-iskut ovat yleisempiä, uhreille tarjottavat palvelut on yleensä paras antaa pelkästään terrorismin uhriin erikoistuneiden järjestöjen hoidettaviksi.

Koordinointi

Hyviä esimerkkejä olemassa olevista kansallisista elimistä, jotka koordinoivat kaikkea tukea

ja tiedon jakamista terrorismin uhreille, ovat Saksan terrorismirikosten uhrien asioista vastaava liittovaltion asiamies, Ranskan ministeriöiden välinen valtuutettu sekä terrorismin uhrien tukemisesta vastaava Espanjan sisäasiain- ja oikeusministeriön osasto.

Tehokkaan ja kattavan tuen varmistaminen edellyttää useiden organisaatioiden osallistumista, myös sellaisten, jotka eivät yleensä tarjoa tukipalveluja. Eri organisaatiot saattavat kuitenkin tietämättään kilpailla keskenään, mikä voi hämmentää sekä viranomaisia että uhreja. Suunnitteluvaiheessa olisi määriteltävä, mitkä organisaatiot osallistuvat toimintaan, miten ne tekevät yhteistyötä ja miten uhrit ohjataan niiden pariin. Näiden seikkojen olisi oltava yhtä selkeitä niin uhreille kuin kriisivalmiuskehityksen puitteissa toimiville organisaatioillekin. Mikäli uhrit ovat levittäytyneet laajalle alueelle, saattaa käydä niin, että eri osissa maata eri organisaatiot vastaavat uhrien tukemisesta. Hyvällä suunnittelulla voidaan varmistaa, että näillä organisaatioilla on tietoa toistensa toiminnasta, myös siitä, missä palvelut sijaitsevat ja minkä tyyppistä apua tarjotaan. Säännöllinen yhteydenpito eri organisaatioiden välillä lisää luottamusta ja helpottaa uhrien ohjaamista tukipalvelujen pariin.

Valtiollisten ja valtiosta riippumattomien toimijoiden olisi koordinoitava toimia, jotta uhrien ja heidän perheenjäsentensä tarpeisiin voidaan vastata kattavasti heti terrori-iskun jälkeen. Tukitavoitteet ja eri tukiorganisaatiot on otettava huomioon säännöllisesti järjestettävissä katastrofi- ja terrorismiharjoituksissa, joiden

tarkoituksena on testata pelastushenkilöstöä ja varmistaa, että menettelyt ovat tarkoituksenmukaisia.

Terrorismin uhrien yhteyspisteet

Olisi suositeltavaa, että kussakin jäsenvaltiossa olisi valtiollisella tasolla nimetty kansallinen keskitetty yhteyspiste terrorismin uhreille. Yhteyspisteellä olisi oltava keskeinen rooli asianomaisten viranomaisten välisen nopean ja tehokkaan yhteistyön helpottamisessa: tämä on erityisen tärkeää rajatylittävissä tapauksissa.

Uhrien yhdistykset

Uhrien yhdistyksillä ja vertaistukiryhmillä on erityinen rooli terrori-iskun jälkimainingeissa. Ne tarjoavat uhreille turvallisen tilaisuuden keskustella sellaisten henkilöiden kanssa, jotka ovat joutuneet vastaavan rikoksen uhriksi. Uhrien yhdistykset järjestävät usein muistotilaisuuksia sekä heti iskun jälkeen että iskun vuosipäivinä. Tällaisten ryhmien ja yhdistysten perustajat tarvitsevat usein apua viranomaistahoilta, koska niillä ei välttämättä ole riittävästi asiantuntemusta aiheesta.

Lisätietoa:



- UNODC (2015) Good Practices in Supporting Victims of Terrorism within the Criminal Justice Framework
- Barker et al. (2016) Meeting the needs of survivors and families bereaved through terrorism
- 🌐 Beaufragter der Bundesregierung für die Anliegen von Opfern und Hinterbliebenen von terroristischen Straftaten im Inland (BfO)
- 🌐 Délégation interministérielle d'aide aux victimes
- 🌐 Dirección General de Apoyo a Víctimas del Terrorismo

4. TERRORISMIN UHREJA AVUSTAVA EU:N ASIANTUNTIJAKESKUS

Euroopan komissio perusti tammikuussa 2020 terrorismin uhreja avustavan EU:n asiantuntijakeskuksen (EUCVT). Se on kaksivuotinen pilottihanke, joka tarjoaa asiantuntemusta, ohjausta ja tukea kansallisille viranomaisille ja uhrien tukijärjestöille.

Saatavilla on asiantuntemusta kaikista terrorismin uhreihin liittyvistä asioista, kuten uhrien tarpeista, EU:n lainsäädännön mukaisista uhrien oikeuksista, terrori-iskujen psykologisista seurauksista, saatavilla olevista hoitomuodoista sekä oikeudellisista prosesseista.

Pilottihankkeen aikana kansalliset viranomaiset (oikeus-, terveys- ja sisäasioista vastaavat ministeriöt, poliisi, syyttäjävirsto ja tuomioistuimet, kansalliset pelastusorganisaatiot sekä terrorismin uhreja tukevat kansalaisjärjestöt) voivat ottaa yhteyttä keskuksen asiantuntemuksen, ohjauksen ja/tai tuen saamiseksi.

EUCVT ei pysty tarjoamaan suoraa apua ja tukea yksittäisille terrorismin uhreille. Uhrit, jotka ottavat yhteyttä keskuksen, ohjataan asianomaisen jäsenvaltion (tai tarvittaessa muiden maiden) toimivaltaisen viranomaisen tai

palveluntarjoajan puoleen.

Verkkosivusto

- Perustietoa uhrien oikeuksista ja tarpeista sekä saatavilla olevasta tuesta terrorismin uhreille on EUCVT:n verkkosivustolla.
- Sivustolla on myös tärkeää tietoa terrorismin uhreista, linkkejä verkkoresursseihin sekä terrorismin uhrien ja uhrien tukemiseen osallistuvien ammattilaisten videopuheenvuoroja.

Asiantuntijat

- EUCVT:llä on laaja asiantuntijoiden verkosto, johon kuuluu muun muassa terrorismin uhreja sekä alan toimijoita ja tutkijoita niin EU:n jäsenvaltioista kuin muualtakin maailmasta. EUCVT voi myös tarvittaessa ohjata yhteydenottajan sopivan asiantuntijan puoleen.
- EUCVT:n asiantuntijat ovat valmiita matkustamaan EU:n sisällä myös lyhyellä varoitusaajalla antamaan neuvoja. Avunpyynnön esittävä jäsenvaltio vastaa kustannuksista.

Yhteystiedot

eucvt@victimsupporteurope.eu

Lisätietoa:

- 🌐 Terrorismin uhreja avustava EU:n asiantuntijakeskus (englanniksi)

